

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA BIBLIOTEKARSTVO, INFORMACIJSKO ZNANOST
IN KNJIGARSTVO**

**VPLIV PROGRAMA INFORMACIJSKEGA OPISMENJEVANJA NA
IZBOLJŠANJE INFORMACIJSKE PISMENOSTI**

Primer predmeta Informatika v športu na Fakulteti za šport

MAGISTRSKO DELO

Mentorica: doc.dr. Alenka Šauperl

Andreja Grčar

Ljubljana, 2004

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in priimek: Andreja GRČAR

Naslov magistrskega dela: Vpliv programa informacijskega opismenjevanja na izboljšanje informacijske pismenosti: primer predmeta Informatika v športu na Fakulteti za šport

Kraj: Ljubljana

Leto: 2004

Število strani: 101 Število slik: Število tabel: 10

Število prilog: Število strani prilog:

Število bibliografskih opomb: 68

Mentorica: doc.dr. Alenka Šauperl

UDK: 027.7:028:37

Ključne besede: pismenosti, informacijska pismenost, izobraževanje uporabnikov, visokošolske knjižnice, programi

Izvleček:

Informacijska pismenost je eden izmed dejavnikov za uspešno delovanje v informacijski družbi. V nalogi je predstavljen program informacijskega opismenjevanja (IO) na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani. Opisano je tudi oblikovanje programov IO. Predstavljeno je IO na osnovnih in srednjih šolah v Sloveniji in na nekaterih fakultetah v Sloveniji in tujini. Z raziskavo je bilo ugotovljeno, kakšna je informacijska pismenost študentov in študentk 1. letnika Fakultete za šport vpisanih v študijskem letu 2002/03 in kako izvedba predmeta Informatika v športu kot programa IO vpliva na izboljšanje njihove informacijske pismenosti. V prvi letnik je bilo vpisanih 226 študentov in študentk. V prvo anketo je bilo zajetih 147 anketirancev od tega 90 študentov (61 %) in 57 študentk (38 %), v drugo pa 100 od tega 56 študentov (56 %) in 44 študentk (44 %). Rezultati so pokazali, da izvedba tega predmeta pripomore k izboljšanju informacijske pismenosti. Največji napredek se je pokazal v povečanju uporabe računalnika za pisanje besedil, iskanje po internetu, za elektronsko pošto ter zabavo, v poznavanju uporabe programov Word, Excel, uporabe elektronske pošte, interneta in računalniškega kataloga OPAC, v povečanju uporabe interneta za iskanje

študijske literature, koristnih informacij in zabavo ter prosti čas in nazadnje v povečanju obiska splošne knjižnice. Na podoben način kot v tej nalogi bi bilo možno izboljševati informacijsko pismenost študentov in študentk tudi na drugih fakultetah.

Prevod v angleščino

Title: The influence of the information literacy programme on the information literacy improvement: the case of the course Sports informatics at the Faculty of sports

Keywords: literacies, information literacy, user education, faculty libraries, programmes

Abstract:

Information literacy is yet another factor for a successful functioning within the information society. This thesis will present the information literacy programme (ILP) at the Faculty of sports, University of Ljubljana. It will be described the formation of ILP. It will also be present the information literacy programmes (ILP) at the elementary and secondary schools in Slovenia, as well as some faculties in Slovenia and abroad. The aim of the research was mostly to find out on which level of the information literacy students are and to what extent the realization of the course Sports informatics as an IL programme influences the improvement of their information literacy. The sample population was the population of students of the first year of university, who were registered in the school year 2002/2003. 226 first-year students were accepted. The first survey included 147 participants, 90 of which were male (61%) and 57 female (38%), whereas the second survey included 100 participants, 56 of which were male (56 %) and 44 female (44%). The results were obtained by means of the questionnaire. The results showed that the realization of the course helps improving the information literacy. We tried to find out whether there are statistically meaningful differences in the increase in the use of computer for writing texts, surfing the internet, for e-mail and entertainment, whether there are differences in familiarity with Word, Excel, e-mail, the internet and OPAC, whether there was an increase in the use of the internet for searching the study literature, useful information and entertainment. Similarly to the use of the method that has been used in this thesis, the information literacy of students of other faculties should be improved.

KAZALO

1. UVOD	10
2. VRSTE PISMENOSTI	12
2.1 Pismenost / nepismenost / opismenjevanje	12
2.2 Branje / bralna pismenost	14
2.3 Funkcionalna pismenost / nepismenost	15
2.4 Digitalna pismenost	15
2.5 Elektronska pismenost	15
2.6 Računalniška pismenost	15
2.7 Medijska pismenost	16
2.8 Omrežna pismenost	16
2.9 Internetska informacijska pismenost	17
2.10 Knjižnična pismenost	17
3. INFORMACIJSKA PISMENOST	19
3.1 Definicije informacijske pismenosti	19
3.2 Sestavine informacijske pismenosti	23
4. POTREBA PO IZOBRAŽEVANJU ZA INFORMACIJSKO PISMENOST	28
5. VLOGA KNJIŽNICE (KNJIŽNIČARJEV) PRI UČENJU INFORMACIJSKE PISMENOSTI	30
6. OBLIKOVANJE PROGRAMA INFORMACIJSKEGA OPISMENJEVANJA	32
7. INFORMACIJSKO OPISMENJEVANJE NA FAKULTETAH V TUJINI	36
8. PRIZADEVANJA ZA RAZVOJ INFORMACIJSKE PISMENOSTI NA FAKULTETAH PRI NAS	41
9. PROGRAM INFORMACIJSKEGA OPISMENJEVANJA NA FAKULTETI ZA ŠPORT	45
9.1 Učni načrt Informatika v športu	45
9.2 Kako je vsebina informacijske pismenosti skladna s predmetom Informatika v športu	53
10. METODOLOGIJA IN HIPOTEZE	55
10.1 Problem raziskave	55
10.2 Cilji raziskave	56
10.3 Delovne hipoteze	56

10.4 Metoda dela	57
10.4.1 Vzorec	57
10.4.2 Instrument	58
10.5 Postopek izvedbe	58
10.6 Metode obdelave podatkov	59
11. PRIKAZ REZULTATOV	60
11.1 Računalnik v domači / osebni lasti	60
11.2 Pridobivanje izkušenj za delo z računalnikom	60
11.3 Namen in pogostost uporabe računalnika	61
11.3.1 Pogostost uporabe računalnika za pisanje besedil	61
11.3.2 Pogostost uporabe računalnika za iskanje po internetu	61
11.3.3 Pogostost uporabe računalnika za elektronsko pošto	62
11.3.4 Pogostost uporabe računalnika za zabavo (igranje igrice, glasba)	63
11.4 Znanje uporabe računalniških programov in pripomočkov	63
11.4.1 Obvladanje urejevalnika besedil (Word)	63
11.4.2 Obvladanje dela s preglednicami (Excel)	64
11.4.3 Obvladanje elektronske pošte	65
11.4.4 Obvladanje interneta	65
11.4.5 Obvladanje računalniškega kataloga slovenskih knjižnic OPAC	66
11.5 Namen in pogostost uporabe interneta	67
11.5.1 Namen in pogostost uporabe interneta za iskanje študijske literature	67
11.5.2 Namen in pogostost uporabe interneta za iskanje koristnih informacij	68
11.5.3 Namen in pogostost uporabe interneta za zabavo in prosti čas	68
11.6 Najbolj priljubljene spletne strani	69
11.7 Informacijski viri	71
11.8 Iskanje podatkov	71
11.9 Priprava na pisanje seminarske naloge	72
11.10 Pomembnost navajanja virov (citiranje)	72
11.11 Obiskovanje šolske knjižnice	73
11.12 Obiskovanje splošne knjižnice	74
11.13 Način iskanja knjižničnega gradiva	75
11.14 Gradivo v knjižnici	75
11.15 Razumevanje pojma elektronska knjižnica	76

11.16 Pričakovanja anketirancev glede predmeta Informatika v športu (1. anketa)	76
11.17 Znanje in veščine pridobljene pri predmetu Informatika v športu in predstavitvi knjižnice Fakultete za šport (2. anketa)	78
11.18 Koristnost znanja in izkušenj pridobljenih pri predmetu Informatika v športu (2. anketa)	79
12. UGOTOVITVE	80
12.1 Računalnik v domači lasti in pridobivanje izkušenj za delo z njim	81
12.2 Namen in pogostost uporabe računalnika	81
12.3 Znanje uporabe računalniških programov in pripomočkov	82
12.4 Namen in pogostost uporabe interneta	84
12.5 Iskanje in uporaba informacij	85
12.6 Pisanje seminarske naloge	85
12.7 Pomembnost navajanja virov	86
12.8 Obiskovanje knjižnic, njihovo poznavanje in iskanje gradiva v njih	87
12.9 Pričakovanja anketirancev glede predmeta Informatika v športu	88
12.10 Znanje in veščine pridobljene pri predmetu Informatika v športu in njihova korist	88
13. POVZETEK	91
14. VIRI	93

KAZALO TABEL

Tabela 1: Viri pridobivanja izkušenj za delo z računalnikom	60
Tabela 2: Internetske strani	69
Tabela 3: Informacijski viri	71
Tabela 4: Viri za iskanje informacije	71
Tabela 5: Težave pri pisanju	72
Tabela 6: Podatki za citiranje vira	73
Tabela 7: Obisk šolske knjižnice	73
Tabela 8: Način iskanja gradiva	75
Tabela 9: Gradivo v knjižnici	75
Tabela 10: Kaj je elektronska knjižnica	76

ZAHVALA

Naprej se najlepše zahvaljujem vsem študentkam in študentom Fakultete za šport, ki so bili v študijskem letu 2002/03 vpisani v 1. letnik in so sodelovali v mojih anketah.

Zahvaljujem se tudi prof. Zoranu Jarnoviču, dr. Deanu Ravniku in dr. Mateju Tušku, ki so mi omogočili izvedbo anket.

Najlepše se zahvaljujem mentorici dr. Alenki Šaupperl za pomoč, ideje, pripombe, sugestije in spremljanje nastajanja celotne naloge.

Zahvaljujem se tudi dr. Vlasti Zabukovec za pomoč in nasvete pri pripravi ankete in njeni obdelavi.

Hvala vsem, ki so me spodbujali in mi na različne načine pomagali, da sem napisala to magistrsko nalogo.

1. UVOD

Informacijska pismenost je zame novo področje. Z njim sem se prvič srečala po koncu študija bibliotekarstva ob prebiranju člankov v strokovni literaturi (predvsem domači). Ob delu na izposoji v knjižnici Fakultete za šport Univerze v Ljubljani, kjer sem zaposlena, sem opazila, da ima veliko študentov in študentk probleme z iskanjem ter izborom literature za študij in pisanje seminarjev, poznavanjem informacijskih virov in tehnologije, ureditve in storitev knjižnice in drugim, kar zajema pojem informacijska pismenost. Spoznala sem, da je potrebno uporabnike (tudi študente) izobraževati za informacijsko pismenost, ki je eden izmed dejavnikov za uspešno delovanje v informacijski družbi, v kateri živimo in kjer se informacijska in komunikacijska tehnologija neprestano razvijata, posameznik pa se mora prilagajati, če želi biti v njej uspešen. Razvoj informacijske in komunikacijske tehnologije je vplival tudi na razvoj knjižnice, ki se je dopolnila z novimi elektronskimi viri in razvila nove storitve. To je povzročilo pridobivanje novih znanj in veščin za uporabo novih informacijskih virov in storitev.

Najprej bomo predstavili različne vrste pismenosti povezane z informacijsko pismenostjo. Nato bomo definirali informacijsko pismenost. Poudarili bomo potrebo po izobraževanju za informacijsko pismenost in vlogo knjižnic pri tem. Opisali bomo oblikovanje programa informacijske pismenosti. Opozorili bomo na nekatere programe informacijskega opismenjevanja v šolah in fakultetah.

V nalogi smo se osredotočili na informacijsko pismenost študentov in študentk 1. letnika Fakultete za šport vpisanih v študijskem letu 2002/03, kar bomo ugotavljali s pridobivanjem mnenja študentov in študentk oz. njihovo lastno oceno o svojem lastnem znanju in veščinah. Na podlagi v prvem odstavku omenjenega opazovanja študentov ob obisku v knjižnici predpostavljamo, da ima večina študentov in študentk 1. letnika težave navedene v prvem odstavku. To bomo skušali potrditi z anketo, s katero bomo ugotavljali, kako dobro znajo uporabljati informacijsko tehnologijo, v kakšen namen, ali znajo najti potrebno informacijo. Povprašali jih bomo, če obiskujejo knjižnice. Predpostavljamo, da izvedba vsebine predmeta Informatika v športu na Fakulteti za šport v 1. letniku vpliva na izboljšanje njihove informacijske pismenosti, ki je potrebna za uspešno delovanje v informacijski družbi, študij, uporabo klasične knjižnice, poznavanje ter obvladanje novih informacijskih virov in storitev. To bomo preverjali z drugo anketo, kjer bomo

ugotavljali, ali sta se njihovo znanje in poznavanje prej naštetega po izvedbi predmeta spremenila. Povprašali jih bomo, kaj so se naučili pri predmetu in kako jim bo pridobljeno znanje koristilo. S potrditvijo hipoteze, da izvedba predmeta vpliva na izboljšanje rezultatov, bomo na podlagi dobljenih rezultatov opozorili na pomembnost izvedbe programov informacijske pismenosti. S tem želimo spodbuditi proučevanje učenja informacijske pismenosti tudi na drugih fakultetah.

V nalogi smo na kratko predstavili razne oblike pismenosti, ki se pojavljajo tako v domači kot tuji literaturi in pa informacijsko pismenost. Vse predstavljeno in analiza podatkov pridobljenih z anketam naj bi pomagali knjižničarjem, ki se ukvarjajo z oblikovanjem podobnih programov na fakultetah, da bi vsebino tega predmeta prevzeli, ga prilagodili svojemu strokovnemu področju in ga po potrebi izboljšali z dodajanjem novih uporabnih vsebin, ki se morajo prilagajati hitremu razvoju tehnologije.

2. VRSTE PISMENOSTI

Za uspešno uporabo informacijske in komunikacijske tehnologije in storitev tako klasičnih kot elektronskih ter uspešno delovanje v informacijski družbi, sta potrebna določeno znanje in veščine. Posameznik mora znanje in veščine, ki ju je že pridobil, dopolniti, nadgraditi, ali pa celo na novo pridobiti. Lahko spoznava stvari, ki mu jih prej ni bilo potrebno poznati, pa jih sedaj mora. Poglejmo primer. V službi, kjer dela, mora za komuniciranje s sodelavci uporabljati elektronsko pošto. Če tega ne zna, se mora tega naučiti sam, ali pa iti na tečaj.

Predstavili bomo vrste pismenosti, ki so pomembne in potrebne za opravljanje različnih aktivnosti v vsakdanjem življenju ter uporabo novih elektronskih virov in storitev. Različne vrste pismenosti so vezane na različna področja človekovega delovanja. Tako poznamo računalniško, glasbeno, športno, bralno, družinsko, slikovno, besedno, likovno, informacijsko itd. Nekatere pismenosti (kot na primer knjižnična, medijska in računalniška) so osnovane na posebnih veščinah za ukvarjanje z zapletenimi informacijami in razvijanjem tehnologij, vodijo pa k splošnima konceptoma kot sta informacijska in digitalna pismenost, ki temeljita na znanju, zaznavah in pristopih, ki se nanašajo na enostavnejše veščine pismenosti (branje, pisanje). Nekatere vrste pismenosti so predpogoj za informacijsko pismenost, nekatere so ji sorodne. Nekatere jo nadgrajujejo.

2.1 Pismenost / nepismenost / opismenjevanje

Pismenost kot sposobnost brati in pisati je sprva pomenila potrebno sposobnost za socialno napredovanje in je bila vezana na bogate sloje, v informacijski družbi pa je dobila drugačen pomen. Je sposobnost razumeti informacijo, predstavljeno v katerikoli obliki ter oblikovati informacijo na osnovi različnih podatkov in iz različnih informacijskih virov (Južnič, 2001).

Pismenost je opredeljena kot niz spretnosti za predelovanje pisnih informacij, potrebnih za opravljanje številnih nalog v življenjskem okolju. Pri njej delujejo različni zaznavni in miselni procesi ter različne intelektualne sposobnosti (Knaflič, 2000).

Shapiro in Huges (1996) prepoznavata 7 razsežnosti pismenosti:

- pismenost za uporabo orodij (tool literacy) – sposobnost razumeti ter

uporabljati praktična in konceptualna orodja informacijske tehnologije (programsko opremo, strojno opremo) pomembna za izobraževanje, področje dela in osebnega življenja posameznika. Vključeni so osnovni računalniški in omrežni uporabniški programi;

- pismenost za uporabo virov (resource literacy) – sposobnost razumevanja oblik, formatov, lokacij informacijskih virov in metod dostopa do njih, še posebno razvoja omrežnih informacijskih virov. Ta definicija najbolj ustreza konceptom informacijske pismenosti s strani knjižničarjev in vsebuje koncepte klasifikacije in organizacije informacijskih virov;
- socialno-strukturna pismenost – pomeni znanje, da je in kako je informacija v družbeno oblikovana. To pomeni, kako ustreza raznim skupinam v družbi. Pomeni tudi poznavanje institucij (univerze, knjižnice, podjetja), ki ustvarjajo in organizirajo informacije, znanje.
- raziskovalna pismenost – obsega sposobnosti razumevanja in uporabe orodij današnjih raziskovalcev (npr. računalniški programi za kvantitativno in kvalitativno analizo);
- založniška pismenost – sposobnost oblikovanja in objave raziskav ter idej elektronsko, v obliki besedila in multimedija (vključujoč WWW, CD-ROM, elektronsko pošto);
- tehnološka pismenost (emerging technology literacy) – sposobnost prilagajanja, razumevanja, vrednotenja in uporabe inovacij informacijskih tehnologij;
- kritična pismenost – sposobnost kritičnega vrednotenja intelektualnih, človeških in socialnih prednosti in slabosti, zmožnosti in omejitev, koristi informacijskih tehnologij. Vključuje zgodovinsko, družbeno-politično in kulturno perspektivo.

Pismenost ni nekaj, kar posamezniki imajo ali pa nimajo, zato jih ne moremo razvrstiti le v dve skupini (pismeni, nepismeni). Lahko so nekje vmes med obema skrajnostma. Stopnjo pismenosti / nepismenosti lahko ocenjujemo, če opišemo, kaj od nekoga pričakujemo oz. kaj mora znati narediti, da zadosti kriteriju, ki velja za določeno stopnjo pismenosti. Pismenost je za informacijsko pismenost temelj uspešnega razvoja v informacijski družbi.

Nepismenost je nezmožnost branja in pisanja. Nepismenost ali pa

pomanjkljiva pismenost pomeni, da je posameznik odvisen od posrednikov informacij, kajti sam jih ne more pridobivati preko branja in presoditi o njihovi primernosti. Taka oseba lahko informacije prejema le preko poslušanja in opazovanja. Posamezniku se pripiše *posebna nepismenost* (npr. likovna, računalniška), če se izkaže, da mu je to področje neznano, ga ne obvlada. Osnovno sporazumevanje z okoljem obvlada brez težav. Ima visoko stopnjo znanja in osebnostnega razvoja, naletel pa je na neko področje, ki mu ni kos (Krajnc, 1993).

Opismenjevanje je poučevanje, pridobivanje spretnosti branja, pisanja in računanja, da bi osebo pripravili za delovanje v družbi. Začetno opismenjevanje traja celo prvo triletje devetletnega osnovnošolskega izobraževanja. Je faza procesa za pridobivanje funkcionalne pismenosti, ki se neformalno začne že v predšolski dobi in sicer z neformalnim učenjem v domačem okolju. Tu dobi posameznik prve izkušnje s tiskano besedo. Oblikuje si zavest o pomenu napisanih sporočil in informacij. Pri opismenjevanju v šoli je potrebno upoštevati posameznikovo prejšnje znanje, sposobnosti, interese (Grgič, 2000).

2.2 Branje / bralna pismenost

Branje je tista veščina, ki v učnem procesu še vedno predstavlja enega glavnih virov učenja. Sodi v sklop štirih temeljnih jezikovnih sposobnosti (s poslušanjem, govorjenjem in pisanjem). Je podlaga različnih vrst pismenosti, tudi informacijske.

Branje je kompleksna dejavnost, pri kateri delujejo skoraj vsi psihološki dejavniki, čutila, zaznave, motivacija, pozornost, čustva, spoznanja in spomin. Obvladanje bralne spretnosti je osnova za obvladanje novih medijev, saj gre za preoblikovanje pisave v nove oblike, ki pomenijo razširitev možnosti izražanja, sprejemanja ter uporabniku hitrejšo in ustrežnejšo obliko komuniciranja. Obvladanje branja je tudi temeljni pogoj za uporabo knjižničnega gradiva (Novljan, 1996).

Branje kot veščina je temelj bralne pismenosti, ki je sposobnost razumeti in uporabiti tiste jezikovne oblike, ki jih zahteva delovanje v družbi in so pomembne za posameznika (Novljan, 1993).

Preden so informacijski viri uporabnikom koristni, jih morajo najprej znati prebrati, kar jim omogoča bralna pismenost. Če znajo iz njih pridobiti in uporabiti

informacije, pa so informacijsko pismeni.

2.3 Funkcionalna pismenost / nepismenost

Funkcionalna pismenost (functional literacy) pomeni, da ima posameznik tisto temeljno znanje in spretnosti, ki so potrebne za uspešno delovanje v življenju in zajemajo potrebe delovnega, družbenega in osebnega razvoja (Bešter, 1996).

Funkcionalna nepismenost je stanje, ko si oseba z že pridobljenim znanjem branja, pisanja in računanja v šoli v vsakdanjem življenju ne zna pomagati oz. tega znanja ne zna uporabljati. Tako ima npr. težave z izpolnjevanjem preprostega obrazca na pošti, banki, uradu, uporabo voznega reda, zemljevida in še česa (Polič, 1999).

2.4 Digitalna pismenost

Digitalna pismenost (digital literacy) je novejši izraz, ki se je pojavil v devetdesetih letih in je vezan na pojem digitalna knjižnica. Nanaša se na sposobnost brati in razumeti hipertekstualna in multimedijska besedila. Digitalno pismen človek mora biti sposoben razumeti in osvojiti nove oblike predstavitve. Digitalna pismenost je poznavanje tistega, kar vidimo na računalniškem ekranu, ko uporabljamo omrežni medij (Bawden, 2001).

Digitalno pismena oseba je sposobna razumeti in uporabiti informacijo v različnih oblikah iz raznih virov dostopnih preko računalnika (Wilson, 1998).

2.5 Elektronska pismenost

Pojma elektronska pismenost in elektronska informacijska pismenost pomenita sposobnost učenja uporabe elektronskih informacijskih sistemov, osnovnih iskalnih strategij za elektronsko iskanje ter sposobnost uporabe interneta. Ta pismenost se malo razlikuje od omrežne in internetske pismenosti (Bawden, 2001).

Računalniška, medijska in omrežna pismenost so predpogoj, da uporabniki postanejo digitalno pismeni (Wilson, 1998).

2.6 Računalniška pismenost

S pojavom neposredno dostopnih podatkovnih zbirk, telekomunikacijskih storitev, elektronske pošte, knjižničnih mrež itd., se v 80-ih pojavi pojem računalniška

pismenost (computer literacy). Gre za sposobnosti zahtevane za uporabo različnih programskih paketov skupaj z splošnimi informacijsko tehnološkimi veščinami (npr. kopiranje z disket). Računalniško pismena oseba si je pridobila znanje in izkušnje, potrebne za učinkovito uporabo računalnika znotraj svoje stroke (Bawden, 2001).

Računalniška pismenost je povezana z razumevanjem, kaj računalnik naredi in česa ne tako s stališča programske kot strojne opreme (Horton, 1983).

Bawden (2001) navaja Tucketta, ki pravi, da smo lahko računalniško pismeni, ne da bi bili informacijsko pismeni, ne moremo pa biti informacijsko pismeni ne, da bi bili računalniško pismeni.

Pojem informacijsko tehnološka pismenost (IT literacy) se uporablja kot sinonim pojmu računalniška pismenost. Pomeni zbirko osnovnih veščin za delo z računalniškimi in telekomunikacijskimi sistemi.

2.7 Medijska pismenost

Ker so množični mediji pomemben vir informacij, mora biti posameznik tudi medijsko pismen.

Medijska pismenost (media literacy) vsebuje kritično mišljenje pri ocenjevanju informacij zbranih iz množičnih medijev (televizija, radio, časopisi, revije, internet). Gre za razširitev pojma pismenost z vključitvijo množičnih medijev. Pomaga ljudem razumeti svet poln slik, zvokov in besed. Medijsko pismena oseba lahko dešifrira, ovrednoti, analizira in oblikuje tiskane in elektronske medije (Bawden, 2001).

Pojem multimedijška pismenost pa se uporablja kot sinonim digitalni pismenosti. Ta oblika pismenosti je postala bolj pomembna, ko so se začela tiskana besedila pojavljati kot hipertekstualna besedila (Bawden, 2001).

2.8 Omrežna pismenost

V informacijski družbi je potrebno uporabljati med drugimi tudi internet, ne le kot vir informacij. Preko interneta lahko informacije tudi sami posredujemo drugim.

Sinonima za omrežno pismenost (network literacy) sta internetska pismenost (internet literacy) in hiper-pismenost (hyper-literacy). Hiper-pismenost se povezuje s tiskanimi teksti dostopnimi v obliki hipertekstualnih besedil.

Pojem omrežna pismenost je predstavil McClure (1994), ki jo definira kot sposobnost identificirati, pridobiti in uporabiti elektronsko informacijo iz omrežja. Glavne komponente omrežne pismenosti vključujejo znanje:

- o vrsti in uporabi omrežnih virov;
- razumevanje vloge in uporabe omrežnih informacij pri reševanju vsakdanjih problemov;
- razumevanje sistema, po katerem se omrežne informacije proizvajajo, upravljajo in kako so dostopne

in veščine:

- pridobivanje specifičnih vrst informacij iz omrežij
- upravljanje z informacijami
- uporaba omrežnih informacij pri sprejemanju odločitev (Bawden, 2001).

2.9 Internetska informacijska pismenost

Clausenova (2000) omenja podvrsto informacijske pismenosti, ki jo imenuje internetska informacijska pismenost. To je sposobnost učinkovito izrabiti informacijske vire na internetu, jih ovrednotiti, organizirati in posredovati rezultate z uporabo primernih orodij ne glede na format. Na internetu lahko posameznik najde vse, pri tem pa zaradi velikega obsega informacij tvega, da želene informacije ne bo dobil, ali da ne bo znal izbrati prave.

2.10 Knjižnična pismenost

Kot pravi Bawden (2001) ima pojem knjižnična pismenost (library literacy) dva pomena. Prvi se nanaša na sposobnost uporabe knjižnic in je predhodnik informacijske pismenosti s poudarkom na sposobnosti odločanja za razne vire informacij. Drugi pomen pa se nanaša na vključitev knjižnic v programe pismenosti (kot je učenje bralnih veščin).

Fatzerjeva (1987) pravi, da poteka razvijanje knjižnične pismenosti v več fazah:

- knjižnična nepismenost: uporabnik ne more najti knjige na polici sam brez pomoči drugega
- knjižnična polpismenost: lahko najde knjige v katalogu in na polici ter članke v kazalu
- knjižnično pismen: uporabi sistematično iskalno strategijo, da najde in

ovrednoti najbolj relevantno informacijo na želeno temo

- knjižnično spreten: razume različne oblike komunikacije in publikacij. Lahko posploši in oblikuje iskalno zahtevo za različne iskalne potrebe

Vse te predstavljene vrste pismenosti so potrebne za uporabo klasičnih predvsem pa tudi novih elektronskih virov in storitev v različnih oblikah in formatih. Osnova za pridobitev vseh pismenosti je pismenost sama, ki zajema branje, pisanje in računanje. Če zna oseba to znanje uporabiti v vsakdanjem življenju, je funkcionalno pismena. Veščine obeh teh pismenosti so osnova za pridobitev drugih vrst pismenosti (npr. računalniške, elektronske itd.), dopolnimo pa jih z veščinami, ki so specifične za posamezno vrsto pismenosti npr. uporaba programske opreme, interneta, multimedijских besedil, elektronskih revij in še mnogo drugega. Pomembna je tudi knjižnična pismenost, ki olajša razumevanje delovanja in uporabo knjižnice prihodnosti.

Nekaj znanj in veščin, ki jih zajemajo različne vrste pismenosti:

- branje, pisanje, računanje, govor, poslušanje
- uporaba strojne in programske opreme
- razumevanje, oblikovanje in uporaba informacijskih virov različnih oblik in formatov (npr. elektronske revije, multimedijška besedila, uporaba CD-ROM-a)
- sposobnost kritičnega mišljenja

To so osnovna znanja in veščine informacijske pismenosti, poleg teh pa je še veliko specializiranih, ki so vezana na posamezno vrsto pismenosti in smo jih navedli v okviru posameznih vrst pismenosti.

Ali vse te vrste pismenosti sestavljajo oz. so potrebne za informacijsko pismenost? Kaj to je informacijska pismenost? Na vse to bomo poskušali najti odgovor v naslednjem poglavju.

3. INFORMACIJSKA PISMENOST

Pojem informacijska pismenost (information literacy) se je pojavil v 70-ih, ko se je družba začela opredeljevati z informacijo kot proizvodom, s prodorom računalnikov in komunikacijske tehnologije, ki omogoča dostop do informacij tudi zunaj knjižnice ter posameznikovo potrebo po informaciji za uspešno reševanje problemov, za sprejemanje odločitev s kritičnim mišljenjem, za raziskovanje in učenje ter tudi sprostitev.

Bawden (2001) pravi, da je ta pojem prvič uporabil Zurkowski leta 1974, ki pravi, da imamo lahko ljudi za informacijsko pismene, če jih učimo uporabljati informacijske vire za njihovo delo. Naučili so se tehnike in veščine za uporabo vrste informacijskih orodij kot primarnih virov.

Pojem informacijska pismenost se pojavlja zlasti v literaturi, ki se ukvarja z visokošolskimi knjižnicami. Zanimanje za informacijsko pismenost se v teh knjižnicah pojavi v Ameriki in Avstraliji sredi 1970 kot odgovor na kulturni, socialni in gospodarski razvoj povezan z informacijsko družbo. V Ameriki so ta pojem nekateri avtorji Behrens (1994), Doyle (1995), Ridgeway (1990), Rader (1990), povezali z idejami o reformah v izobraževanju.

Novljanova (2002) pravi, da je pojem uveljavljen v teoriji, v praksi pa si utira pot počasneje, v skladu z razumevanjem njegovega pomena in možnostmi za njegovo udejanjanje.

Informacijska pismenost je nujna za aktivno življenje, delovanje ter poklicno delo in razvoj posameznika v 21. stoletju (Piciga, 2000).

Informacijska pismenost je bistvena za preživetje v informacijskem okolju v prihodnosti in za vseživljenjsko učenje.

3.1 Definicije informacijske pismenosti

Definicij informacijske pismenosti verjetno obstaja najmanj toliko kot znanstvenih in strokovnih področij, ki se ukvarjajo z informacijami. Opredelitev informacijske pismenosti ni preprosta in enoznačna. Predstavili bomo definicije informacijske pismenosti tistih avtorjev, ki smo jih največkrat zasledili v pregledani literaturi.

Najbolj pogosto citirana definicija informacijske pismenosti je definicija, ki jo je oblikovala American Library Association (ALA), ki je leta 1989 izdala poročilo o informacijski pismenosti. »Informacijsko pismena oseba je tista, ki je sposobna

spoznati, kdaj informacijo potrebuje, jo zna najti, oceniti in učinkovito uporabiti. Informacijsko pismen je tisti, ki se je naučil, učiti se. Ve, kako se učiti, ker ve, kako je informacija organizirana, kako jo najde in jo uporabi na način, da se lahko še drugi iz nje učijo.

Biti informacijsko pismen pomeni:

- uporabljati informacijsko tehnologijo
- poznati informacijske vire
- zaznati potrebo po informaciji
- poznati strategijo iskanja informacij
- znati informacije ovrednotiti
- biti kritičen do informacij
- znati komunicirati, reševati probleme in se samostojno izobraževati vse življenje« (Novljan, 1996).

Po poročilu American Library Association se je oblikovalo še več različnih definicij informacijske pismenosti.

Bawden (2001) navaja Tucketta, ki pravi, da informacijsko pismenost lahko glede na zapletenost razumemo kot hierarhijo sposobnosti na treh nivojih:

- *enostavne informacijske veščine*: uporaba enega informacijskega orodja (knjižničnega kataloga)
- *sestavljene (compound) informacijske veščine*: gre za združitev enostavnih orodij (priprava bibliografije z iskanjem po več podatkovnih zbirkah)
- *kompleksne (complex, integrated) sestavljene informacijske sposobnosti*: omogočajo uporabo različnih informacijskih omrežij, vrednotenje in oblikovanje novih informacij.

Raderjeva (1990) poudarja, da je informacijska pismenost bistvena za preživetje v prihodnosti. Informacijsko pismena oseba bo znala pridobiti in uporabiti informacije za različne situacije. Informacijsko pismena oseba je tista, ki:

- se zaveda, da je točna in popolna informacija osnova za razumno odločanje
- spozna potrebo po informaciji
- na osnovi informacijske potrebe oblikuje vprašanje
- identificira možne vire informacij
- razvije uspešne strategije iskanja

- najde dostop do virov informacij
- ovrednoti informacije
- organizira informacije za praktično uporabo
- integrira nove informacije v obstoječe znanje
- uporabi informacije v kritičnem mišljenju in reševanju problemov

Tudi Doyle (1995) enako definira informacijsko pismeno osebo.

McCrank (1992) pravi, da je informacijsko pismenost težko definirati, lažje jo je opisati. Je prepleten sklop spretnosti in znanja, ki ga značilno opredeljujejo zmožnosti in spretnosti bolj kot pa specifičnost vsebinskega področja. To spretnost opredeli kot proces.

McClure (1994) pravi, da se mora informacijska pismenost ukvarjati z informacijo ne glede na format (tako tiskanimi kot elektronskimi viri). Umešča jo k pismenosti, računalniški, medijski in omrežni pismenosti.

V Sloveniji je prva o tem pisala B. Filo (1993), ki je v širšem družbenem pomenu informacijsko pismenost definirala kot sposobnost uspešno priti do informacij in jih znati ovrednotiti za reševanje problemov in odločanje. Biti informacijsko pismen pomeni:

- preživeti in biti učinkovit v okolju informacijske tehnologije
- živeti produktivno, zdravo in zadovoljno v demokratični družbi
- učinkovito obvladati hitro spreminjajoče se okolje
- zagotoviti bodočim generacijam boljše življenje
- najti primerne informacije za reševanje osebnih in profesionalnih problemov
- znati pisati ter delati z računalnikom

Informacijsko pismena oseba ve, da se je treba v informacijski družbi neprestano učiti.

Najširše informacijsko pismenost definira Novljanova (1996). Ima jo za najvišjo od vseh potrebnih vrst pismenosti (branje, poslušanje, govor, risanje, gledanje) sodobne družbe. Poudarja tudi kritično mišljenje in spretnosti reševanja problemov (vključujoč razumevanje, sintezo, analizo, interpretacijo, povzetek) in obvladanje faz v procesu iskanja informacij. Je razširjen koncept tradicionalne pismenosti kot je sposobnost branja, pisanja, računanja, dopolnjena s

poslušanjem, govorom, opazovanjem in risanjem. Pismenost se v tem kontekstu veže na uporabo kateregakoli sistema znakov in vključuje razumevanje in ustvarjalno rabo informacij, posredovanih s sodobno tehnologijo ter računalniškimi in komunikacijskimi viri. V informacijskem procesu so združeni manipulativni in kognitivni vidiki. Vključena sta raziskovalni proces in proces vrednotenja. Ta omogoča posamezniku, da brez tujega posredovanja zadovolji svoje informacijske potrebe, ne glede na strokovno področje, dosegljivost, vrsto in obliko sporočil ter način posredovanja.

Piciga (2000) navaja definicijo, ki se je uveljavila v slovenskem prostoru. Povzeta je po avstralskih avtorjih Henriju in Hayu. Informacijsko pismenost opredeljujeta kot:

- nadrejeni pojem vsem drugim vrstam pismenosti – branje (bralna pismenost), pisanje, poslušanje, govor, gledanje, risanje, računalniška pismenost, raziskovalna pismenost itd.;
- kompetenco za uspešno izvajanje osnovnih aktivnosti (faz) informacijskega procesa, ki vključujejo opredelitev problema (zavedanje o obstoju informacijskega problema), lokacijo informacij (poiskati, najti informacije), ocenjevanje in izbor informacij, njihovo organizacijo in (ustvarjalno) uporabo (pri reševanju problemov), komuniciranje informacij, vrednotenje;
- kompetenco, ki zahteva uporabo kognitivnih procesov (sposobnosti, spretnosti) kot so razumevanje, analiza, interpretacija, povzetek, vrednotenje.

Koncept informacijske pismenosti se v nekaterih elementih prekriva s konceptom funkcionalne pismenosti, ki jo je možno opredeliti kot način vedenja oz. zmožnost uporabe pisnih informacij za delovanje v družbi, doseganje individualnih ciljev in razvijanje znanja. Določena stopnja funkcionalne pismenosti je nujna za uspešno učenje informacijskih znanj in spretnosti (Piciga, 2002).

Informacijska pismenost je sposobnost, ki je potrebna za uspešno delovanje v informacijski družbi. Vsebuje poznavanje uporabe informacijske tehnologije in informacijskih virov, konceptualizacijo informacijskih potreb, evalvacijo informacij in virov informacij, interakcijo z informacijskimi strokovnjaki ter uporabo informacij pri reševanju problemov. Informacijsko pismenost opredelimo kot skupek znanj in sposobnosti, ki posamezniku omogočajo uporabo storitev, ki jih omogoča sodobna informacijska tehnologija (Južnič, 2001).

3.2 Sestavine informacijske pismenosti

Hayes (1981) razlikuje 4 komponente informacijske pismenosti:

- poznavanje informacijske tehnologije
- razumevanje in uporaba te tehnologije
- razumevanje, kako informacije uporabiti
- razumevanje širšega družbenega pomena informacij

Naštete komponente so medsebojno odvisne in povezane. Posebej pomembno se mu zdi razumevanje in uporaba informacij, ki ju postavlja kot smoter visokošolskega izobraževanja.

Savinčeva (2002) navaja Gawithovo, ki poudarja, da je informacijska pismenost sinteza različnih sposobnosti. Po njenem prepričanju informacijsko pismenost sestavljajo 3 ključne dimenzije:

- spoznavna ali kognitivna pismenost – pomeni sposobnost razumevanja, analize, sinteze in uporabe informacij
- tehnološka pismenost – pomeni sposobnost uporabe računalniške tehnologije, poznavanje procesov in komuniciranje
- knjižnična pismenost – pomeni sposobnost iskanja informacij iz kateregakoli vira samostojno ali s pomočjo knjižničnega strokovnjaka ter obvladanje iskalnih tehnik za krmiljenje po internetu

Bruce (1997) je predstavila »sedem obrazov informacijske pismenosti« oz. sedem načinov, na katere posameznik doživlja informacijsko pismenost:

- Koncept informacijske tehnologije – informacijska pismenost se vidi, ko uporabljamo informacijske tehnologije za iskanje informacij in komuniciranje

- Koncept informacijskih virov – informacijska pismenost se vidi, ko najdemo informacijo v informacijskih virih
- Koncept informacijskega procesa – informacijska pismenost se kaže v iskanju informacij
- Koncept informacijskega preverjanja – informacijska pismenost se kaže v preverjanju informacij
- Koncept oblikovanja znanja – informacijska pismenost se kaže v oblikovanju osebnega znanja na novem interesnem področju
- Koncept razširjanja znanja – informacijska pismenost se kaže kot delo z znanjem in v novih pogledih na znanje
- Koncept izkušenosti – informacijska pismenost se kaže kot koristna uporaba znanja v splošno korist

Informacijska pismenost je sestavljena iz med seboj povezanih sposobnosti za delo z informacijo:

- *sposobnost vedeti, kako ti informacija pomaga* – katera informacija je koristna in od koga smo jo pridobili. Ljudje se ne zavedajo, kako jim lahko določene informacije pomagajo. Pridobitev prave informacije nam pomaga pri rešitvi problema.
- *sposobnost vedeti, kam iti po informacijo in kje jo dobiti* – knjižničarji morajo ljudem povedati za razne vire informacij (institucije, osebe), ne samo za knjižnico.
- *sposobnost pridobivanja informacij* – poteka skozi knjižnične ure in bibliotečne inštrukcije z uporabniki vseh starosti. Iskalni proces je nujen, ni pa zadosten. Informacijska pismenost vključuje sposobnosti iskanja, proces zbiranja pa je uvod v bistveni del interpretiranja, vrednotenja, sintetiziranja in uporabe informacije.
- *sposobnost interpretirati, vrednotiti in organizirati informacijo* – kaj ljudje naredijo in se naučijo iz poiskane informacije.
- *sposobnost uporabiti in sporočiti pridobljeno informacijo* (Curran, 1993).

Pojem informacijska pismenost zajema različne informacijske spretnosti, ki jih je Malley (1984) vključil med učne spretnosti, ki naj jih uči šola. Pri nas jih je povzela Breda Filo. Te informacijske spretnosti, ki naj bi jih učencem posredovali učitelji in knjižničarji, zajemajo spretnosti uporabe knjižnice, komunikacijske spretnosti, spretnosti branja:

1)Pridobivanje informacij

- iskalne strategije
- bralne sposobnosti
- informacijski viri
- uporaba indeksov, izvlečkov
- medosebne sposobnosti
- sposobnosti poslušanja
- spretnosti opazovanja
- spremljanje novosti

2)Organiziranje informacij

- zapisovanje predavanj
- povzemanje iz knjig
- spominske sposobnosti
- indeksiranje osebne dokumentacije
- organizacija informacij nasploh

3)Ocenjevanje informacij

- izbiranje informacij
- vrednotenje knjig, člankov
- interpretiranje podatkov

4)Komunikacija informacij

- pisanje razprav
- raziskovalne tehnike
- pisanje poročil
- pisanje disertacije
- pisanje izvlečkov
- priprava bibliografskih virov
- sposobnosti pisanja

Spretnosti, ki sestavljajo informacijsko pismenost, so potrebne pri raziskovalnem delu, z njimi se postopno in sistematično seznanjajo učenci osnovnih in srednjih šol ter jih poglobljajo študenti, da bi študij zaključili z uspešnim samostojnim raziskovalnim delom (Novljan, 1996).

Učenje informacijskih spretnosti je uspešno, če je funkcionalno in v kontekstu izobraževalnih vsebin.

Poleg tu naštetih informacijskih spretnosti informacijska pismenost zajema tudi vse osnovne pismenosti (branje, pisanje) kot tudi sodobne pismenosti (digitalna, medijska) in pomeni spretnost obvladanja informacij; torej ne samo sprejemanja, ampak tudi predelave, uporabe informacij. Na primer: oseba želi samostojno dobiti informacijo iz CD-ROM-a. Obvladati mora tehnologijo za branje CD-ROM-a, program iskanja informacij na njem, branje, gledanje, poslušanje itd. Barry (1997) informacijske spretnosti potrebne za delo v novem (elektronskem) okolju deli takole:

- oblikovanje in analiza potrebe – sedaj je potrebno informacijsko potrebo oblikovati bolj natančno (v primernem iskalnem jeziku), saj se tako izognemo preobilju informacij.
- identificirati in oceniti vire – poznati je treba določene funkcije in prednosti različnih sistemov, kar vpliva na kvaliteto iskanja. Potrebni virov ne moremo odkriti, dokler ne začnemo z iskanjem. Potrebno je obvladati tudi spretnosti brskanja po virih.
- poiskati vire – vedeti, kako priti do različnih sistemov in kje jih najdemo (npr. internetski naslovi, protokoli za dostop do lokalnih mrež). V klasični knjižnici je bila to končna naloga, omejena z obsegom zbirke
- proučevati, izbirati in izločati vire – zahteva kompleksne iskalne spretnosti ter uporabo Boolovih operatorjev, da najdene zapise po potrebi prilagodimo. Povečala se je potreba po filtriranju in vrednotenju rezultatov.
- uporabljanje virov (interrogate sources) – veščine za delo z internetom, veščine za branje hipertekstov
- zapisati in shraniti informacijo – potrebno je obvladati spretnosti shranjevanja in tiskanja
- interpretirati, analizirati, sintetizirati in vrednotiti zbrane informacije – pomembno zlasti za vire dostopne na internetu

- predstaviti in sporočiti rezultate dela – z uporabo elektronske komunikacije. Poznati je treba prenos podatkov, postopek pošiljanja.
- vrednotiti doseženo – z uporabo elektronske komunikacije dobimo povratno informacijo od širše množice ljudi

Te spretnosti so potrebne zaradi kompleksnosti informacijskega okolja, potrebne pa so še dodatne spretnosti.

Pomemben element informacijske pismenosti predstavlja tudi informacijska tehnologija. Potrebna sta njeno razumevanje in znanje uporabe.

Sedaj se vrnimo k vprašanju, ki smo si ga postavili pred predstavitvijo informacijske pismenosti. Ali različne vrste pismenosti sestavljajo informacijsko pismenost? Najprej nam na to odgovori že definicija informacijske pismenosti, ki jo je podala Novljanova, ki pravi, da je informacijska pismenost najvišja od vseh potrebnih vrst pismenosti (branje, poslušanje, govor, risanje, gledanje) sodobne družbe. Te naštetje pismenosti so potrebne za pridobitev novih bolj zapletenih oblik pismenosti kot so računalniška, elektronska itd. Piciga pa doda, da je določena stopnja funkcionalne pismenosti nujna za uspešno učenje informacijskih znanj in spretnosti.

Z veččinami drugih vrst pismenosti, ki smo jih predstavili (digitalne, računalniške, medijske itd.), pa lahko uporabljamo sodobno informacijsko tehnologijo in informacijske vire. Vse to pa sestavlja informacijsko pismenost. Informacijsko pismena oseba ve, da informacijo potrebuje. Pozna informacijske vire in zna uporabljati informacijsko tehnologijo. Zna najti, oceniti in uporabiti informacijske vire.

Informacijsko pismenost lahko enostavno definiramo kot pismenost za delo z različnimi informacijami in njihovo uporabo ne glede na njihovo obliko. Vse predstavljene vrste pismenosti so potrebne za celovito informacijsko pismeno osebo.

4. POTREBA PO IZOBRAŽEVANJU ZA INFORMACIJSKO PISMENOST

Predstavitev vsebine različnih vrst pismenosti potrebnih za uporabo različnih informacijskih virov in storitev kot tudi informacijske pismenosti same, sta pokazali, da je izobraževanje za informacijsko pismenost potrebno za uspešno delovanje v informacijski družbi.

Ogromno informacij je dostopnih preko interneta, elektronske pošte, na zgoščenkah, preko podatkovnih zbirk itd. Več kot je informacij, bolj se poveča potreba po njihovem organiziranju, učenju njihovega izbora in uporabe. Vse to pa spreminja način dela in življenja. Ljudje izberejo in uporabljajo tehnologije dostopne in primerne njihovim ciljem in navadam. Večje je število informacijskih virov, večja je razlika med tistimi, ki so sposobni izkoristiti prednosti informacijskih virov in tehnologij in tistimi, ki tega niso.

Število informacijsko usposobljenih ljudi se povečuje, hkrati pa tudi kompleksnost okolja. Nekateri uporabljajo računalnik samo za pisanje, drugi pa tudi za iskanje po podatkovnih zbirkah, za elektronsko pošto, iskanje po internetu in še kaj. Vedo, kdaj uporabiti kakšno informacijsko orodje, znajo razlikovati med informacijami, ki jih pridobijo iz različnih virov. Prej, ko si bodo začeli pridobivati računalniške spretnosti, bolj bodo seznanjeni z računalnikom. Otroci uporabljajo računalnik zlasti za igranje računalniških igrvic, niso pa pripravljeni na precej zapleten sistem interneta in uporabe računalniških katalogov knjižnic.

Oseba lahko pride do informacij brez posrednika. Ker pogosto ni dovolj usposobljena za iskanje, lahko iskanje ne prinese takih rezultatov, kot jih je pričakovala. Mnogim ne bo nikoli jasno, kako naj se približajo množici elektronsko dosegljivih informacij, jih ovrednotijo, uredijo. Nekateri podcenjujejo zapletenost informacijskega sveta. Splošno poznavanje uporabe računalnika ni dovolj tudi za učinkovito uporabo informacij pridobljenih preko računalnika. Zavedati se je potrebno kvalitete in različnosti pridobljenih informacij. Zadovoljijo se s tistim, kar bi se izkušenemu knjižničarju zdelo kot neprimerno. Informacijski strokovnjaki (knjižničarji) bodo lahko s svojim informacijsko-tehnološkim znanjem in veščinami ter poznavanjem virov pripomogli k učenju uporabnikov o informacijskih virih in storitvah, njihovi uporabi. Seznaniti jih morajo s tem, da se informacije stalno širijo in spreminjajo. Učiti jih morajo veščine, ki niso vezane na določene vire, informacijska orodja ali prostor. Spoznati se morajo z iskalnimi tehnikami in viri, ki

so primerni za njihove potrebe. Znanje in veščine morajo spoznavati in si jih pridobivati skozi praktično delo. Tako jih učimo samostojnosti za delo z informacijskimi viri. Če knjižničarji ne bodo učili uporabnikov, bodo le-ti nadaljevali z napačno uporabo.

Brez novih znanj in veščin ne bo mogoče ohraniti zaposlitve, biti učinkovit in uspešen pri delu ter aktivno odločati o lastni prihodnosti. Sposobnosti branja, pisanja in uporabe računalnika, niso več dovolj. Potrebno jih je nadgraditi s sposobnostjo kritičnega mišljenja, presojanja ter uporabo sodobnih informacijskih tehnologij in informacij (Savinc, 2002).

5. VLOGA KNJIŽNICE (KNJIŽNIČARJEV) PRI UČENJU INFORMACIJSKE PISMENOSTI

Filo (1993) ugotavlja, da lahko knjižnica in knjižničar veliko pripomoreta k oblikovanju informacijsko pismene osebe, ki bo pripravljena za prihajajočo dobo.

Informacijska pismenost v knjižnično razvitih deželah dobiva osrednje mesto v načrtovanju in dejanskem delovanju knjižnic. Knjižnice se v izobraževanje za informacijsko pismenost vključujejo od predšolske vzgoje do univerzitetnega študija. Tu bomo samo na kratko omenili izobraževanje za informacijsko pismenost v slovenskih osnovnih in srednjih šolah, saj bo v nadaljevanju naloge naša pozornost usmerjena na proučevanje in učenje informacijske pismenosti v visokošolskih knjižnicah, v eni izmed katerih tudi sama delam. V Sloveniji so se sistematično tega lotile osnovne in srednje šole. Kurikularna prenova v Sloveniji je med cilje prenovljene šole postavila tudi informacijsko pismenost, ki je spremenila in poudarila vlogo šolskih knjižnic. Oblikovali in sprejeli so program, ki vsebuje knjižnična informacijska znanja. V osnovno šolo so uvedli izbirni predmet Informacijsko opismenjevanje, ki je oblikovan za 9-letno osnovno šolo kot enoletni izbirni predmet. Predmet se izvaja v skladu z možnostmi posamezne šolske knjižnice in njenimi specifičnostmi. Posamezni vsebinski sklopi se izvajajo s celimi razredi, določeni pa le z manjšimi skupinami. Izhodišče za pridobivanje znanja izhaja iz gradiva lastne knjižnice. Učenec mora najprej znati oblikovati iskalno zahtevo, ki mu bo pomagala rešiti informacijski problem. Potem sledi seznanjanje z gradivom, najprej tistim, ki mu omogoča čustveno in estetsko doživljanje, kasneje pa poljudno-strokovnim in referenčnim gradivom.

V program gimnazijskega izobraževanja so elementi informacijske pismenosti vključeni v učne načrte različnih predmetov. Zlasti pa je pomembno njeno mesto pri predmetu Informatika. Med obvezne izbirne vsebine spadajo tudi Knjižnična informacijska znanja. V minimalnem obsegu (15 ur) so obvezne za vse dijake in vse tipe gimnazij. Šole same določijo obliko in načine izvedbe. Dijaki morajo spoznati lokacije informacij, referenčno literaturo, tiskane in netiskane vire in uporabnost tehnologije. Spoznajo postopke poizvedovanja in raziskovanja, kar pomeni, da prepoznajo potrebo, jo opredelijo. Uporabljati znajo strategije poizvedovanja, ovrednotiti informacije, jih uporabiti.

Sistematično razvijanje informacijske pismenosti pa se ne more razvijati brez sodelovanja knjižnice in učitelja, saj so informacijske spretnosti temeljni segment učnih spretnosti in sodelovanje knjižničarja je tu neizbežno. Povezava med učitelji in knjižničarji mora biti zlasti pri uvajanju učencev v samostojno delo z viri.

Pedagogi se zavedajo pristojnosti in sposobnosti knjižničarjev, da organizirajo in sistematizirajo znanje, ki ga oni predavajo. Knjižničarji ponavadi tudi bolje od njih obvladajo informacijsko tehnologijo. Knjižničarji pri razvijanju programa potrebujejo podporo učiteljev. Dobro sodelovanje med knjižničarjem in učiteljem je odvisno od tega, koliko se učitelju zdita informacijska pismenost in njen program pomembna elementa srednješolske vzgoje.

V okviru posameznih predmetov in izbirnih interesnih dejavnosti učenci pridobivajo znanja, spretnosti in navade za delo z informacijami iz različnih virov. Knjižničar oblikuje in načrtuje program informacijskega opismenjevanja, ki se vključen v pouk vseh ali večine predmetov, izvaja s sistematičnim učenjem in z aktivnostmi, ki razvijajo kognitivne strategije za pridobitev, selekcijo, analizo, sintezo, ovrednotenje, ustvarjalno rabo informacij na vse stopnjah in ravneh pouka. Opismenjevanje poteka s programom bibliopedagoškega dela, z motivacijo za branje in uporabo knjižnice in knjižničnega gradiva ter informacijskih virov ter s pomočjo pri izboru in aktivni uporabi knjižničnega gradiva.

Temeljna naloga osnovnošolske knjižnice je sodelovanje pri učenju branja in delo s knjižnim gradivom. Posameznika vzgaja in oblikuje v bralca na vseh stopnjah njegovega razvoja ter v uporabnika za samostojno, aktivno in ustvarjalno rabo knjižnic, njihovega gradiva, knjižničnih informacij. Vzgaja ga v uporabnika knjižničnega gradiva in informacijskih virov, ki poteka v okviru knjižnične in knjižne vzgoje. Razvoj informacijske družbe narekuje, da mora knjižnična vzgoja prerasti v informacijsko pismenost. Srednješolska knjižnica pa sodeluje pri razvijanju branja samo še kot podlage informacijski pismenosti. Za marsikoga je šolska knjižnica prvo, lahko pa tudi zadnje srečanje s knjižnico (Novljan, 1996).

Informacijska pismenost je za sodobno definiranje nalog šolske knjižnice širok pojem, ki vključuje osnovne klasične kot novodobne pismenosti (poslušanje, branje, govorno in pisno izražanje, komuniciranje, medijsko in vizualno pismenost, računalniško, informacijsko), ki jih mora razvijati osnovna šola.

V naslednjem poglavju bomo poskušali opisati oblikovanje programa

informatijske pismenosti.

6. OBLIKOVANJE PROGRAMA INFORMACIJSKEGA OPISMENJEVANJA

Informacijsko pismenost moramo povezati z znanji, ki jih zahteva bodoče delovno mesto in naloge strokovnjaka. Ni nujno, da bo tisto, kar se bo posameznik danes naučil, uporabno čez nekaj let. Cilj programa je informacijsko pismena oseba, ki je sposobna spoznati, kdaj informacijo potrebuje, jo je sposobna definirati, najti, vrednotiti in uporabiti.

McCrank (1992) pravi, da je informacijsko pismen človek ideal, ne pa končni cilj. To pomeni, da oseba, ki je dosegla cilj programa ve, da se proces informacijskega opismenjevanja nikoli ne ustavi in da se je treba neprestano učiti in znanje izpopolnjevati in nadgrajevati.

Pri oblikovanju programa učenja informacijskih znanj si je potrebno postaviti 4 glavna vprašanja:

- Zakaj učiti informacijska znanja?
- Koga učiti?
- Kaj učiti / poučevati?
- Kako informacijska znanja učiti / poučevati?

Potrebno je prepoznati potencialne uporabnike, njihove informacijske potrebe, interese, želje, možnosti in nivoje njihove informacijske pismenosti. Potrebno je upoštevati raven bralne pismenosti, ki je še vedno najpomembnejša sestavina informacijske pismenosti. Veliko je informacijskih znanj, ki pa niso vsa enako pomembna za uporabnike informacijskih virov in tehnologije. Programi naj bi izboljšali informacijske sposobnosti uporabnikov.

Fjällbrant (1990) pravi, da mora knjižnica izdelati program informacijske pismenosti, s katerim bo seznanjala uporabnika z dostopnostjo in uporabnostjo informacij v knjižnici in zunaj nje ter ga usposabljala za raziskovanje z uporabo informacijskih virov. Tako mu bodo dostopni dodatni viri znanja in možnosti učenja (videotekst, CD-ROM, oblikovanje osebnih zbirk, uporaba elektronske pošte, itd.).

Porast informacij povzroča, da se uporabniki vse bolj usmerjajo k iskanju

informacij. Ta spretnost zahteva visoko stopnjo sposobnosti analitičnega mišljenja, abstrakcije, eksperimentiranja, uporabe in razumevanja tehnologije, ki je sestavni del informacijske pismenosti (Novljan, 1996).

Program informacijskega opismenjevanja, ki ga pripravi knjižnica, je vezan na uporabo knjižnice, ni pa omejen le nanjo, ker informacije niso monopol knjižnice (Novljan, 2002).

Novljanova (2002) predstavlja vsebino programa informacijske pismenosti, ki je zajeta v mnogih programih in priporočilih (npr. From, 1994). Informacijsko pismena oseba:

1) prepozna informacijsko potrebo in jo opredeli

- natančno določi predmet raziskovanja, vprašanja
- opredeli strokovno področje, interdisciplinarnost, izhodišče obravnave
- poveže predmet z obstoječim znanjem
- določi ključne besede
- oblikuje hipoteze

2) zna učinkovito in uspešno uporabljati različne vire in strategije informacijskega poizvedovanja

- določi možne lokacije informacij, njihovo dosegljivost in pomembnost
- pozna različnost informacijskih virov, produkcijo informacij, organiziranost, dostopnost
- izbere iskalno strategijo, ki ustreza namenu in obsegu iskanja informacij
- pridobi predmetu obravnave ustrezne informacije
- z branjem, poslušanjem, opazovanjem in beleženjem izbere ustrezen obseg potrebnih informacij za specifično potrebo

3) kritično ovrednoti informacije

- oceni informacijo po zunanjih in notranjih kriterijih
- razume pomen bibliografske strukture
- prepozna vrednost in različnost posameznih informacijskih virov v različnih oblikah
- določi natančnost, zanesljivost, veljavnost informacij
- prepozna mnenja, dejstva, stališča
- prepozna namen posameznega vira

- loči primarne in sekundarne vire in njihov pomen
- 4) zna učinkovito in ustvarjalno uporabiti informacije
- vključi nove informacije v obstoječe znanje
 - učinkovito in uspešno uporabi informacije
 - določi obliko za uporabo, ustrezno predstavitev
 - uporablja značilne elemente oblikovanja predstavitve (izvleček, ključne besede, opombe, citira vire)
 - oblikuje razumljivo sporočilo
- 5) uporablja ustrezne elemente za ocenjevanje dela
- obliko (splošni videz, naslovna stran, kazalo)
 - vsebino (naslov, teze, načrt predstavitve)
 - stil (izbor besed, pravopis, ločila)
 - raziskavo (kvaliteta, kvantiteta, uporaba citatov, interpretacija)

Prva, ki je praktično preverjala pomen in učinkovitost izvedbe programa Knjižnična informacijska znanja (KIZ), je bila Majda Steinbuch (Steinbuch, 1999). V šolskem letu 1998/99 je na II. gimnaziji Maribor nastal program knjižničnih informacijskih znanj za dijake 1. letnika gimnazije, ki je bil izveden v okviru obveznih izbirnih vsebin ter načrtovan skupaj z učitelji posameznih predmetov in integriran v pouk. Pri oblikovanju in načrtovanju so upoštevali cilje šole, učni načrt KIZ, didaktična navodila. Ugotavljali so predznanje dijakov, ki ga prinesejo iz osnovne šole. Splošna hipoteza se je glasila, da izveden program Knjižničnih informacijskih znanj vpliva na samostojnost dijakov pri delu z informacijskimi viri. S pretestom so preverjali 1. hipotezo, ki se je glasila: Da dijaki pridejo v gimnazijo knjižnično nepismeni. Imeli so eksperimentalno in kontrolno skupino. Z anonimno anketo so preverjali predznanje dijakov. Znanje dijakov eksperimentalne skupine se je po izvedenem eksperimentu in praktičnemu reševanju problemov spremenilo. Ugotovili so razliko v znanju dijakov kontrolne skupine, ki tega programa niso izvajali. Tako so preverili še 2. hipotezo: Da program knjižničnih informacijskih znanj lahko pomembno prispeva k informacijski pismenosti dijakov 1. letnika gimnazije zlasti k njihovi samostojnosti pri iskanju, delu in učenju z informacijskimi viri. Pri obeh skupinah se je potrdila hipoteza, da pridejo dijaki v srednjo šolo knjižnično nepismeni in da knjižnice osnovnih šol niso opravile svojih pedagoških

nalog. Že po izvedbi kratkega programa Knjižničnih informacijskih znanj se je pokazalo, da program pomembno prispeva k informacijski pismenosti dijakov 1. letnika gimnazije, zlasti k samostojnosti pri iskanju in delu z informacijskimi viri ter da dijaki izboljšajo svoje knjižnično in informacijsko znanje.

Milena Bon pa je na Gimnaziji Poljane ugotavljala, kako dijaki 2. in 4. letnika obvladajo informacijsko tehnologijo ter v kakšnem razmerju uporabljajo klasične in sodobne vire informacij in gradiva v šolski knjižnici. Rezultati so pokazali, da fantje bolje obvladajo informacijsko tehnologijo kot dekleta. Več uporabljajo elektronske vire informacij in pogosteje obiskujejo šolsko knjižnico. Dekleta uporabljajo klasično gradivo. Večinoma iščejo gradivo sami po policah in s pomočjo knjižničarke, ne pa s pomočjo tehnologije (Bon, 1999).

Z integracijo knjižničnih informacijskih znanj in knjižnice v pouk (tudi pouk informatike oz. računalništva), bo možno doseči dobro podlago za dosego cilja informacijsko opismeni dijaki. Knjižnična informacijska znanja bi bilo treba za učenje na fakultetah nadgraditi in jih vključiti v redne programe oz. prilagoditi in posodobiti že obstoječe programe knjižničnega izobraževanja uporabnikov (Savinc, 2002, str. 24).

V nadaljevanju bomo predstavili informacijsko opismenjevanje na fakultetah v tujini in pri nas. V praktičnem delu pa bomo predstavili informacijsko opismenjevanje na Fakulteti za šport.

7. INFORMACIJSKO OPISMENJEVANJE NA FAKULTETAH V TUJINI

Tudi v visokošolskem izobraževanju morata biti priprava in vodenje programov informacijskega opismenjevanja del pedagoškega procesa in učnega načrta.

Večina univerz v tujini nudi svojim študentom temeljna znanja o informacijskih virih in načinih njihovega iskanja. Tovrstna znanja dobijo študenti v okviru posebnih predmetov ali pa v obliki posebnih izobraževalnih programov namenjenih študentom.

Cilji informacijskega opismenjevanja študentov naj bi bili:

- omogočiti študentu učinkovito uporabljati knjižnico
- učinkovito učiti se
- mu razviti sposobnosti za iskanje in predelavo informacije
- preden zapusti fakulteto mora razumeti ureditev knjižnice (katalogi, klasifikacija) in poznati referenčna orodja
- razumeti mora povezanost med knjižnico in študijem ter ostalimi študijskimi aktivnostmi
- učinkovito uporabiti gradivo primerno nalogi oz. delu

Skrbno načrtovano izobraževanje vključeno v študijski program temelječe na poznavanju informacijskih potreb, kognitivnih stilov in predznanja uporabnikov, lahko bistveno pripomore k uspešni vključitvi študentov v študijski proces.

Zaradi pomembnosti izobraževanja za informacijsko pismenost na ameriških univerzah je ameriško knjižničarsko združenje American Library Association za področje visokega šolstva leta 1998 sprejelo **9 standardov informacijske pismenosti** (Information power, 1998). Z njihovo pomočjo ugotavljajo stopnjo informacijske pismenosti pri študentih ameriških visokih šol. Ti standardi so vodič za šolske knjižničarje in druge izvajalce, ki urijo učence v informacijskih veščinah, ne glede na vrsto uporabljenih virov. Učencem bodo pomagali delovati v informacijski dobi.

Standardi so sestavljeni iz treh področij: informacijska pismenost, samostojno učenje in družbena odgovornost.

Informacijska pismenost:

Standard 1: Učenec, ki je informacijsko pismen, dostopa do informacij učinkovito in uspešno

Standard 2: Učenec, ki je informacijsko pismen, vrednoti informacije kritično in kompetentno

Standard 3: Učenec, ki je informacijsko pismen, uporablja informacije natančno in kreativno

Samostojno učenje:

Standard 4: Učenec, ki se samostojno uči, je informacijsko pismen in sledi informacijam, ki se vežejo na njegove osebne interese

Standard 5: Učenec, ki se samostojno uči, je informacijsko pismen in ceni oz. upošteva literaturo

Standard 6: Učenec, ki se samostojno uči, je informacijsko pismen in si prizadeva pridobivati informacije in splošno znanje

Družbena odgovornost:

Standard 7: Učenec, ki pozitivno prispeva k učni skupini in družbi, je informacijsko pismen in prepozna pomembnost informacij za demokratično družbo

Standard 8: Učenec, ki pozitivno prispeva k učni skupini in družbi, je informacijsko pismen in se pri uporabi informacij in informacijske tehnologije zna etično vesti

Standard 9: Učenec, ki pozitivno prispeva k učni skupini in družbi, je informacijsko pismen in uspešno sodeluje v skupinah za učinkovito proizvodnjo in povečevanje informacij.

Ti standardi veljajo kot priporočilo za delo v ameriških visokošolskih knjižnicah.

Veliko visokošolskih knjižnic v Združenih državah Amerike, Kanadi, Veliki Britaniji, Avstraliji in na Švedskem je začelo s seminarji informacijske pismenosti po zgledu 9 standardov informacijske pismenosti v okviru študijskega kurikulumu, kjer knjižničarji predavajo skupaj s profesorji.

Pri ameriški Association of College and Research Libraries (ACRL) so sprejeli Standarde za visoko šolstvo o informacijski pismenosti (Information literacy, 2000). Na njihovi osnovi bi moral informacijsko pismen študent znati:

- opredeliti značaj in obseg potrebnih informacij
- aktivno in učinkovito doseči potrebne informacije
- kritično ovrednotiti informacije in njihove vire ter vključiti izbrane informacije v svoje znanje in svoj vrednostni sistem
- uporabiti informacije o individualnem in skupinskem delu za doseg določenega smotra

- razumeti ekonomske, pravne in socialne vidike, ki se tičejo uporabe informacij in dostopa do njih ter uporabljati informacije etično in zakonito

Samo poučevanje o uporabi tradicionalnih orodij za iskanje informacij, študentov ne pripravi na učinkovito uporabo novih orodij ter na izkoriščanje obsežnih in raznolikih zbirk informacij. Za razvoj informacijske in komunikacijske pismenosti je treba izpolniti dva ključna pogoja:

- spretnosti morajo biti neposredno zajete v posamezne vsebine učnega programa in vezane na konkretne zadolžitve študentov v sklopu projektnega dela ali seminarskih nalog
- posamezne stopnje informacijske in komunikacijske pismenosti morajo biti povezane v logični in sistematični model procesiranja informacij (Savinc, 2002).

Študente je potrebno na uporabo knjižnice opozoriti že v začetku študija in jih navajati na njeno uporabo ves čas študija. Hitro in samostojno obvladanje knjižnice in njenih virov pa je mogoče le, če so pred tem uporabniki visokošolskih knjižnic sistematično razvijali te spretnosti v procesu pouka v osnovni in srednji šoli.

Pojavljajo pa se tudi kritike koncepta informacijske pismenosti. Bawden (2001) omenja Feinberga, ki pravi, da ni pametno učiti študente postati informacijsko pismen na daljši rok zaradi 4 razlogov:

- ker se je pokazalo, da bo potrebno, da bodo študentje informacijski specialisti, da bi preživel
- kar jih učijo pod pojmom informacijske pismenosti ima majhen pomen za njihove takojšnje potrebe
- malo verjetno je, da bo večina študentov ohranila in uporabljala sposobnosti, ki se jih učijo
- informacijske sposobnosti in koncepti potrebni v prihodnosti so sedaj neznan.

Delno se lahko z njim strinjamo. Izobraževati se je potrebno vse življenje.

Stvari, ki se jih naučimo, nam prej ko slej koristijo, čeprav morda ne takoj.

Pridobivanje znanja mora biti postopno, saj ne moremo prehitovati nekih korakov.

Npr. Če ne znamo delati z računalnikom, težko uporabljamo računalniške programe (npr. Word).

Sedaj bomo opisali 3 primere informacijskega opismenjevanja.

Dupuis (1997) je predstavila program digitalne informacijske pismenosti na tekosaški univerzi. Program je namenjen predstavitvi elektronskih virov študentom, profesorjem in ostalim zaposlenim na fakulteti. Imajo učilnice, kjer so jim na voljo računalniki z dostopom do interneta. Možno je oblikovanje podatkovnih zbirk. Imajo tudi elektronske informacijske centre, ki služijo kot učni laboratoriji. Knjižničarji pomagajo uporabnikom pri oblikovanju iskalnih strategij, iskanju virov na neko temo itd. Vse kar jim predstavijo, lahko uporabniki preizkusijo tudi v praksi.

Donaldson (2000) je opisala razvijanje in izvedbo inštrukcij preko računalnika za študente prvih letnikov, ki študirajo management in ekonomijo. S povečanjem števila študentov, narašča potreba, da razvijejo sposobnosti informacijske pismenosti in osnovne iskalne strategije, če želijo biti uspešni v izobraževanju za svoj poklic. Glavni cilj je povečati splošno znanje študentov o knjižničnih virih, virih vezanih na njihovo področje ter povečati nivo informacijske pismenosti in osnovnih iskalnih sposobnosti. To je zlasti pomembno za prve letnike, saj malo študentov uporablja knjižnico pri študiju. Knjižnice se bojijo in je zato ne uporabljajo.

Instrukcije so obvezne, kar vpliva na motivacijo za delo in zagotovo tudi na udeležbo študentov. Vsaka tema je predstavljena v enem sklopu, kar prepreči, da postanejo zasičeni z informacijami. Instrukcije vključujejo tudi vaje na koncu vsakega zaključenega poglavja. Sledita še dve vaji, ki ju mora narediti vsak študent in pomenita 25 % končne ocene. Vaji sta v elektronski obliki in ju potrdi profesor. Praktične vaje študentom omogočijo, da uporabljajo in ohranijo koncepte in ideje, ki so jim jih predstavili. Povezava s katalogom in podatkovnimi bazami podatkov jim omogoča praktično delo z orodji, ki so jih spoznali.

Leckie in Fullerton (1999) sta predstavili študijo, ki je proučevala informacijsko pismenost študentov znanosti in inženirstva. Ugotovili sta, da študenti ne znajo ne iskati ne izbirati informacij, ki jih potrebujejo pri študiju. Ne razumejo strukture in namena različnih virov informacij, ne znajo kritično vrednotiti pridobljenih informacij. Profesorji študente le redko naučijo uporabljati vire strokovnih informacij. Pričakujejo, da bodo študenti za svoje naloge uporabljali knjižnico. Tudi profesorji so večkrat slabo informacijsko pismeni, saj ni nujno, da

zato, ker znajo uporabljati klasično knjižnico, znajo uporabljati tudi moderne vire informacij.

V Wallace Library na Rochester Institute of Technology v New Yorku program izobraževanja vsebuje znanja o informacijskih virih in sistemih ter načine, kako uspešno identificirati, najti in vrednotiti informacije. Razdeljen je na več segmentov:

- fizični doseg gradiva: študenti spoznajo, kako poiskati gradivo v knjižnici, kako in kje je postavljeno; ga identificirati; kako dobiti gradivo, ki ga ni v knjižnici, informirati jih je treba o možnostih dosega gradiva (uporaba OPAC-a, gradivo na internetu, medknjižnična izposoja)
- intelektualni doseg gradiva: študenti naj bi znali samostojno opredeliti svoje informacijske potrebe. Poznali naj bi delovanje informacijskih servisov. Opravljati naj bi znali različne tipe poizvedb in opravljali vrednotenje dobljenih informacijskih virov.
- struktura informacij: študenti naj bi razumeli funkcije in uporabnosti informacijskih virov. Znati bi morali identificirati in uporabiti vsebino posameznih virov, bibliografij in citatov. Ločiti bi morali med različnimi tipi elektronskih informacij (OPAC, podatkovne baze) in tiskanimi informacijskimi viri.
- organizacija znanja: študenti morajo vedeti, da je znanje razdeljeno na več disciplin in vsaka ima svojo literaturo, slovarje, metode komuniciranja. Znati bi morali razlikovati med znanstveno in poljudno revijo, tiskano in elektronsko, med različnimi oblikami spletnih virov informacij, pripraviti bibliografijo (Kardoš, 2002).

8. PRIZADEVANJA ZA RAZVOJ INFORMACIJSKE PISMENOSTI NA FAKULTETAH PRI NAS

Pri nas se je prvi z izobraževanjem uporabnikov v visokošolskih knjižnicah začel ukvarjati bibliotekar Stanislav Kos, ki je bil zaposlen v Univerzitetni knjižnici Maribor. Pokazal je potrebo po uvajanju študentov v uporabo knjižnice in informacijskih virov. Prepričan je bil, da je obvladanje informacijskih virov v visokošolskih oz. univerzitetnih knjižnicah predpogoj za uspešen študij (Filo, 1993). Predavanja, ki jih je imel, so trajala 2-4 ure, zato se je omejil le na najnujnejšo vsebino. Imela so sledeče naslove: splošno o knjižnicah, splošno o informacijskih virih, ter o abecednih in stvarnih katalogih.

Na pomen informacijske pismenosti je opozorila tudi Breda Filo in sicer v zvezi z izobraževanjem v visokošolskih knjižnicah. To tematiko je s spoznanji kognitivne psihologije dopolnila Darja Piciga. Filova je izobraževanje uporabnikov dopolnila. Nakazala je sodobna razmišljanja o vlogi bibliotekarja pri izobraževanju za informacijsko pismenost. Izobraževanje študentov je v Univerzitetni knjižnici Maribor od leta 1970 postala redna dejavnost. Tu so uporabnike navajali na uporabo literature pri študiju ter jih naučili uporabljati kataloge. Z izobraževanjem uporabnikov so leta 1973 začeli tudi v Centralni tehniški knjižnici, kjer so študente prvega letnika uvajali v uporabo knjižnice in virov.

Tudi na drugih visokih šolah in fakultetah so bile razne oblike uvajanja študentov v uporabo informacijskih virov. Izobraževanje uporabnikov poteka na ljubljanski in mariborski univerzi. Na prvi poteka tako na dodiplomski kot podiplomski stopnji. Ponekod poslušajo študenti predmet, ki vključuje osnove znanstvenega in tehničnega informiranja. Drugje je to izobraževanje vključeno v okvir predmetov, ki jih po predmetniku poslušajo študenti na določeni študijski usmeritvi.

Dolgan (1999) navaja, da osnovnih knjižničnih znanj niso deležni študentje na vseh visokošolskih zavodih, raven izobraževanja in obseg izvedenih ur pa nihata glede na interes posameznih fakultet in profesorjev. Pravi, da je sama kakovost izobraževalnih programov manj znana. Osnovna knjižnična informacijska znanja so bila v redni študijski program vključena na Biotehniški fakulteti, Medicinski fakulteti, Pravni fakulteti, Teološki fakulteti, Fakulteti za družbene vede, Fakulteti za matematiko in fiziko, Fakulteti za strojništvo, Fakulteti za šport, na

Naravoslovno-tehniški fakulteti ter nekaterih oddelkih na Filozofski fakulteti. Na večini navedenih fakultet se knjižnična informacijska znanja predavajo v okviru predmeta Informatika. Vključujejo tudi praktično delo z bibliografskimi podatkovnimi zbirkami. Dolganova predvideva, da na ostalih fakultetah večina izobraževanja še vedno poteka v obliki bibliotečnih inštrukcij, ki obsegajo ogled knjižnice, pojasnitev pravil knjižničnega reda, vrste katalogov, predstavitev referenčne literature itd. Taka oblika izobraževanja je daleč od sodobnega pojmovanja knjižnično-informacijskih znanj in vzgoje za informacijsko pismene diplomante. Visokošolske programe izobraževanja uporabnikov je potrebno dopolniti s programom informacijskega opismenjevanja in jih vključiti v redne izobraževalne programe na fakultetah.

Na kratko bomo opisali nekaj primerov izobraževanja. Na Oddelku za kemijsko izobraževanje in informatiko na Naravoslovno tehniški fakulteti poteka izobraževanje v okviru predmetov, ki jih študenti poslušajo pri učiteljih, nosilcih predmetov na različnih študijskih smereh. Na Fakulteti za farmacijo poslušajo študenti znanja o statističnih metodah, računalniških metodah in informacijskih sistemih, podatkovnih zbirkah s področja farmacije v okviru predmeta Farmaceutvska informatika. Študenti medicine poslušajo predmet Biomedicinska informatika, ki je sestavljen iz dveh delov: temeljev znanstvenega informiranja in komuniciranja in temeljev biostatistike. Tu se seznanjajo med drugim tudi s podatkovnimi zbirkami s področja medicine, z računalniškimi omrežji, internetom, informacijskimi sistemi v medicini. Na področju biotehnike poslušajo predmet Informatika, ki je prilagojen posamezni vedi (npr. agronomija, zootehnika). Tu se med drugim seznanijo s COBISS-om, iskanjem informacij itd. Na področju družboslovja in humanistike se tovrstno izobraževanje ne izvaja v okviru vseh ved. Izvajajo ga na področju psihologije, ekonomije, jezikoslovja in geografije.

Prva, ki je ugotavljala informacijsko pismenost študentov, je bila Savinčeva (2002), ki je proučevala informacijsko pismenost študentov mariborske univerze in njihovo poznavanje uporabe interneta.

V anketi jo je zanimalo:

- ali študenti uporabljajo internet, kako pogosto, s kakšnim namenom, ali ga znajo uporabljati v študijske namene, kdo jim pomaga iskati informacije

- ali je potrebno izobraževanje o dostopnosti in uporabnosti podatkovnih zbirk dostopnih preko interneta vključiti v redno izobraževanje
- kdo naj bi izvajal izobraževanje za uporabo interneta
- poznavanje termina informacijska pismenost

Ugotovila je, da več kot tretjina anketiranih uporablja internet nekajkrat v tednu, le malo ga uporablja dnevno. Ni bistvenih razlik v uporabi interneta med tistimi, ki prihajajo iz mestnega oz. podeželskega okolja kot tudi ne med študenti različnih fakultet. 70 % anketirancev uporablja internet za študij. Četrtnina si išče informacije za študij sama, brez pomoči knjižničarjev in profesorjev. Poskušala je ugotoviti, ali je informacijska pismenost potrebna za študij. Zanimalo jo je, ali je pametno informacijsko pismenost izvajati v okviru rednih izobraževalnih programov. Skoraj vsi so se odločili za informacijsko opismenjevanje v okviru rednega izobraževanja. Mnenja so, da naj to izvajajo učitelji v sodelovanju s knjižničarji. Le četrtnina jih je seznanjenih s pojmom informacijska pismenost. Le polovica ga razume in pravilno uporablja. Nekateri za ta pojem še niso slišali oz. niso vedeli, da se pod tem pojmom skriva iskanje, vrednotenje, uporabljanje informacij. S svojo anketo je ugotovila, da največ študentov pod pojmom informacijska pismenost razume poznavanje dela z računalnikom in programsko opremo, sledi enačenje tega termina s sposobnostjo in znanjem iskati in uporabljati informacije, manjši del pa jih to enači s poznavanjem interneta.

Savinčeva (2002) meni, da mora model informacijske pismenosti ponuditi celoten pregled informacijskih znanj. Med osnovnimi znanji so seznanitev s fakultetno knjižnico, predstavitev virtualne knjižnice Slovenije (COBISS) ter najosnovnejših iskalnih tehnik javno dostopnih katalogov ter osnovnih programskih paketov. V naslednji fazi bi se seznanili s strokovnim problemom pri posameznem predmetu. Napisali naj bi seminarsko nalogo. Njeno vsebino in problem bi jim predstavil profesor, iskanje literature, njeno citiranje pa bi obdelali z bibliotekarjem. Kasneje naj bi jih seznanili s kompleksnejšimi iskalnimi tehnikami ter metodami ocenjevanja in vrednotenja informacij pridobljenih iz interneta. Predstavitve seminarjev naj bi potekale v fakultetni knjižnici opremljeni z najmodernejšo tehnologijo. Tak model bodo predstavili podiplomskim študentom na Fakulteti za kmetijstvo v Mariboru. Modeli za tako izobraževanje bi morali biti enotni za vso univerzo, ker bi tako nudili enake možnosti in standarde za vse študente,

razlikovali pa bi se v specifičnih raziskovalnih področjih.

V nadaljevanju bomo predstavili program informacijskega opismenjevanja na Fakulteti za šport in ugotavljali informacijsko pismenost študentov in študentk 1. letnika Fakultete za šport.

9. PROGRAM INFORMACIJSKEGA OPISMENJEVANJA NA FAKULTETI ZA ŠPORT

Fakulteta za šport, kjer sem zaposlena, je ena izmed fakultet, kjer se knjižnična in informacijska znanja predavajo v okviru rednega študijskega programa v 1. letniku pri predmetu Informatika v športu, ki je program informacijskega opismenjevanja.

Predmet traja en semester. Obsega 60 ur predavanj, 30 ur seminarjev in 15 ur vaj. Do konca leta 2002 je bil nosilec predmeta dr. Franci Ambrožič, ki je predaval teoretični del, pri praktičnem delu pa mu je pomagal dr. Bojan Leskošek. Dr. Ambrožič in dr. Leskošek sta na fakulteti predavala še metodologijo in statistiko. Del predmeta Informatika v športu je predstavitev in ogled knjižnice Fakultete za šport, ki traja 45 minut in ju vodi vodja knjižnice (profesor športne vzgoje s strokovnim bibliotekarskim izpitom). Predstavi knjižnični red, gradivo in njegovo razporeditev. Vodja je imela tudi 45 minut za predstavitev COBISS-a, iskalnika NEVA in zgoščenke WINSPIRS, ki je potekala v računalniški učilnici.

Sedaj predmet izvajata dr. Bogdan Filipič iz Inštituta Jožef Štefan in dr. Maja Ulaga iz Fakultete za šport. Vodja ima sedaj samo še predstavitev knjižnice, ki je na začetku predavanj. Predstavitev COBISS-a in iskalnika NEVA (zbirka člankov, monografij in bibliografija profesorjev za obdobje 1984-1999) je prevzela dr. Ulaga. Zgoščenke Sportdiscus (literatura s področja športa, medicine in sorodnih ved povezanih s športom) se ne predstavlja več, ker to zgoščenko uporabljajo le redki.

9.1 Učni načrt Informatika v športu

Učni načrt (Informatika v športu, 2002) najdemo na domači strani dr. Ambrožiča. Smotri in vsebina predmeta so prepisani iz domače strani, kot jih je napisal dr. Ambrožič.

Vzgojno-izobraževalni smotri:

Namen predmeta je seznaniti slušatelje s pojavom, razvojem in vplivom informatike na družbo, predvsem iz treh zornih kotov: vloge občana, delavca in starša. Spoznali naj bi tehnologijo in postopke, ki se uporabljajo za zbiranje, shranjevanje, obdelavo in posredovanje informacij ter upravljanje sistemov. Naučili

naj bi se osnovnih veščin uporabe informacijske tehnologije, predvsem iskanja virov informacij in izdelave pisnih poročil.

Posredovane bodo osnove za več drugih sorodnih predmetov, kot so: Statistika v kineziologiji, Metodologija v kineziologiji in Teorija treniranja.

Vsebina predmeta:

Teoretični del (30 ur)

(A) OSNOVE INFORMATIKE

- razvoj družbe, tehnološke spremembe
- bistvo informatike: pojem, predmet obravnave
- pomen in vloga informatike: javna uprava, zdravstvo, proizvodnja, izobraževanje, šport
- kadri in organizacijski vidiki: profili, planiranje
- strukture in organizacija podatkov in informacij

(B) INFORMACIJSKI SISTEMI

- pojem informacijskega sistema
- klasifikacija informacijskih sistemov (poslej IS)
- namen in funkcija IS
- elementi IS: strojna oprema, programska oprema, kadri, organizacija, vsebina, struktura, principi delovanja
- faze izgradnje IS: predhodno raziskovanje, idejni projekt, glavni projekt, izvedbeni projekt, izobraževanje kadrov, nakup opreme, izdelava programov, priprava in uvajanje IS, analiza delovanja IS
- zaščita in varovanje podatkov, pristop do podatkov
- obstoječi IS: javna uprava, zdravstvo, statistika, policija, bančništvo, šport: šolski, izbor in usmerjanje, vrhunski športniki Ljubljane, ZTI

(C) RAČUNALNIK IN INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA

- razvoj informatike: pred-zgodovina, logika in matematika, računski stroji, avtomati, računalnik
- informacijska tehnologija: računalnik; tehnologija za prenos, shranjevanje, prikazovanje, zbiranje informacij; omrežja, telematika
- programska oprema: uvod, strojni jezik, zbirnik, višji programski jeziki, aplikacijski generatorji, orodja umetne inteligence, paketni jeziki
- bodočnost, razvoj

(D) INFORMACIJSKI VIRI

- informacijsko-dokumentalistična dejavnost: pomen, organizacija INDOK dejavnosti v športu (svet, RS, FŠ)
- viri: vrste, dokumenti: tipologija, zgradba, analitično-sintetična obdelava, tehnika obdelave, izdelava vhodnih dokumentov
- posredovanje dokumentov in iskanje informacij
- programska orodja: NEVA, COBISS, Microsoft Explorer, WINSPIRS

(E) SEMINARJI

Teme predstavljene pred letnikom v obliki seminarjev

Praktično delo (15 ur)

- OSNOVE OPERACIJSKEGA SISTEMA WINDOWS
računalnik, tiskalnik, računalniška omrežja, vključitev, izključitev, delo z datotekami (raziskovalec - drevesna struktura, iskalna pot, seznam, izpis na ekran, odložišče, kopiranje, preimenovanje, brisanje, izpisovanje), sporočila-elektronska pošta
- OSNOVE PISANJA IN OBLIKOVANJE DOKUMENTOV – WORD
klic, pomikanje, pisanje, shranjevanje (drugi formati), vrivanje, brisanje, kopiranje, zamenjava, iskanje, oblikovanje besedila, razvrščanje, okviri in risanje, izpis na tiskalnik
- OSNOVE DELA S PREGLEDNICAMI – EXCEL
klic, pomikanje po preglednici, vnašanje podatkov in obrazcev, shranjevanje, popraviljanje vsebine celic, oblikovanje, delo z bloki, razvrščanje, filtriranje, sestava in izpis enostavnejših grafikonov
- ISKANJE VIROV INFORMACIJ – NEVA, COBISS, MS EXPLORER, WINSPIRS
iskanje virov na določeno temo, z dodatnimi omejitvami (avtor, jezik, letnica)

Obveznosti študenta:

- predavanja, 75% prisotnosti na vajah
- skupinsko (2-3) pisno seminarsko delo, najmanj 7 tipkanih strani (napisano z računalnikom), poročanje pred letnikom na seminarjih (samo razpisane teme) – ostali oddajo zgolj pisno

- praktični del izpita (delo na računalniku): (a) iskanje po zbirki člankov ali monografij ZTI FŠ (NEVA) ali sistemu COBISS; (b) naloga za WORD, (c) naloga za EXCEL
- teoretični del izpita

Kadrovski pogoji: habilitiran učitelj in asistent (demostrator)

Materialni pogoji:

- predavanja in seminarji: tabla, grafoskop, računalnik, računalniški projektor, priključek na računalniško omrežje, TV z video-rekorderjem;
- vaje: tabla, grafoskop, računalnik, računalniški projektor, priključek

Izpitna vprašanja:

Predavatelj (dr. Ambrožič) je zapisal, da je seznam izpitnih vprašanj mišljen predvsem kot katalog zahtevanega znanja pri predmetu Informatika v športu in informacija o tipologiji in globini poznavanja snovi. To ne pomeni, da izpraševalci nimajo pravice postavljati vprašanj, ki niso zajeta v tem spisku, dokler izhajajo iz snovi navedene v učnem programu in zahtevani literaturi (osnovni učbenik je Gradišar & Resinovič: Informatika, 1994). Spisek bo dopolnjen in spreminjan, tako, kot predmet sam, v povezavi z razvojem področja in njegove uporabe v športu. Študentom je seznam namenjen predvsem v orientacijo. Pri pisnih izpitih bo praviloma postavljenih pet vprašanj, po eno iz vsakega sklopa:

- (A) INFORMATIKA, SISTEMSKI PRISTOP, UPRAVLJANJE (poglavja 1,2 in 3)
- (B) INFORMACIJSKI SISTEMI (poglavja 4, 9, 10,11 in 12);
- (C) INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA, OBDELAVA PODATKOV (poglavja 5, 6, 7 in 8);
- (D) INFORMACIJSKI VIRI IN NJIHOVA UPORABA (dodatna literatura);
- (E) UPORABA INFORMATIKE IN INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE (seminarji).

Navedli bomo samo nekaj vprašanj iz posameznega sklopa. Vsa vprašanja najdete na domači strani.

- Kaj je informatika in kaj proučuje?
- Pojasnite pojma informatika in računalništvo. V čem je bistvo razlike?
- Kaj so verbalne in kaj neverbalne oblike komuniciranja? Katera so učinkovitejša (glede na razmere)?

- Katera so po vašem tista védenja in znanja s področja informatike, ki naj bi jih posedoval vsak človek? Zakaj ravna ta?
- Zakaj rečemo, da sedaj živimo v informacijski družbi? Kaj pomeni to za študij na FŠ?
- Pojasnite pojem informacijskega sistema.
- Pojasnite pojme kvantitete, kvalitete in ažurnosti informacij v IS neke organizacije.
- Razložite prednosti elektronske pošte pred klasično.
- Navedite nekaj prednosti računalnika pred človekom in nekaj prednosti človeka pred računalnikom.
- Zakaj učitelj športne vzgoje potrebuje informacijski sistem? Kaj mu omogoča? Kaj naj bi vseboval?
- Kako je v računalniku predstavljena slika in kako zvok?
- Naštejte glavne dele računalnika in njihovo funkcijo.
- Naštejte generacije programskih jezikov. Kritično pojasnite razlike med njimi. V katero smer gre razvoj?
- Primerjajte prednosti in slabosti različnih nosilcev podatkov (primer: disketa).
- Naštejte načine, kako lahko človek komunicira z računalnikom. Prednosti in slabosti.
- Kaj nam omogočajo urejevalniki besedil? Kaj je nova kvaliteta, ki jo prinašajo? Naštejte nekaj primerov.

V tem sklopu so v glavnem vprašanja iz bibliotekarstva. Podobna oz. enaka so tistim na strokovnem bibliotekarskem izpitu. Ta vprašanja so nas pozitivno presenetila, saj nismo vedeli, da se tudi v okviru predavanja študentje srečajo z njimi. Mislili smo, da so knjižnična znanja zajeta samo v okviru predstavitve v knjižnici, ki jo ima vodja knjižnice.

- Kaj so informacijski viri? Kako jih klasificiramo? Kam bi uvrstili dokumente, ki so dostopni na internetu?
- Kaj so primarni, sekundarni in terciarni informacijski viri? Naštejte nekaj sekundarnih informacijskih virov s področja športa.
- Kakšna je razlika med publiciranimi in omejeno publiciranimi oz. nepubliciranimi dokumenti? Kam bi uvrstili visokošolska dela (diplome, ipd.)?

- Kakšna je razlika med monografskimi in serijskimi publikacijami? Katere vrste publikacij uporabljate pri svojem študiju in zakaj?
- Kaj so dokumenti serijskega značaja in katere so njihove značilnosti? Katere vrste serijskih publikacij poznate? Navedite naslove slovenskih in tujih časnikov (revij) s področja športa, ki jih poznate.
- Kakšna je razlika med znanstvenimi, strokovnimi in poljudnoznanstvenimi prispevki? Katera slovenska publikacija objavlja znanstvene in strokovne prispevke in katera poljudnoznanstvene prispevke s področja športa?
- Kaj so bibliografije in kakšen je njihov namen oz. uporabnost? Kaj veste o informacijskem viru »Slovenska bibliografija«? Poznate katero od bibliografij s področja športa?
- Knjižnični katalogi kot informacijski viri (vrste in namen). Katere vrste knjižničnih katalogov so vam dostopne v Knjižnici Fakultete za šport?
- Katere so prednosti računalniško podprtih v primerjavi s klasičnimi knjižničnimi katalogi in stanje v Sloveniji? Kaj je COBISS, kaj vam nudi?
- Poiskali bi radi čimveč obstoječih informacijskih virov, ki obravnavajo problematiko nasilja v športu. Katere vire boste iskali, na kakšen način, kako jih boste uporabili?
- Kaj je univerzalna decimalna klasifikacija (UDK) in kakšna je razlika med vrstilcem UDK in deskriptorjem? Je gradivo Knjižnice Fakultete za šport klasificirano s pomočjo UDK vrstilcev ali (tudi) kako drugače?
- Kaj je knjižnica, katere vrste knjižnic poznamo in v čem se razlikujejo? V katero vrsto knjižnic sodi Knjižnica Fakultete za šport, kakšen je njen namen in njene naloge?
- Kaj je knjižnična zbirka (fond)? Kaj vsebuje knjižnična zbirka Knjižnice Fakultete za šport (katere vrste gradiva), kako obsežna je. Katere so informacijske storitve in produkti vaše knjižnice?
- Na katere načine lahko predstavimo oz. opišemo vsebino oz. tematiko dokumenta? Kakšna je razlika med indeksiranjem in klasificiranjem?
- Kakšna je razlika med ključnimi besedami, deskriptorji in UDK vrstilci? S pomočjo katerega izmed njih vi najlažje identificirate vsebino informacijskega vira ter njegov pomen za vaše konkretno delo?

- Razlika med retrospektivnimi poizvedbami in selektivno diseminacijo informacij (SDI)? Oblikujte in napišite svoj SDI profil.
- Kaj je navajanje (citiranje) virov? Zakaj moramo navesti, da smo uporabljali v svojem delu misli, ugotovitve nekoga drugega? Kaj je referenca (navedek) in katere podatke mora vsebovati? Kateri standard morate pri tem upoštevati na Fakulteti za šport?
- Kaj menite o internetu kot informacijskem viru? Katere servise interneta uporabljate pri iskanju informacij s področja športa, ki vas zanima?
- Opišite, kako si lahko profesor športne vzgoje olajša svoje delo s pomočjo računalnika.
- Navedite kaj (in zakaj) naj bi diplomirani profesor športne vzgoje znal s področja informatike.
- Kako bi prepričali direktorja šole, da odobri nakup prenosnega računalnika?
- Multimedijaska tehnologija - nov kakovosten preskok pri (samo)izobraževanju. Ali res?
- Opišite nekaj možnosti uporabe računalnika pri treningu.
- Predsednik nekega majhnega kluba želi uvesti IS in vas vpraša za mnenje o tem, ali je to smiselno. Kaj bi mu odgovorili? S katerimi argumenti bi podprli svoj nasvet?

Na domači strani so navedena tudi natančna navodila za pisanje seminarske naloge, kar se nam zdi zelo dobro, saj ni treba iskati teh navodil po raznih priročnikih, ki pišejo o tem.

Vaje za praktični del izpita so na voljo na strani dr. Leskoška (Naloge, 2002). Za reševanje je na voljo priročnik dr. Leskoška Informatika v športu. Vaje so razdeljene v 10 sklopov:

1)osebni računalnik	6)Word III
2)Windows 95	7)Excel I
3)internet (Explorer)	8)Excel II
4)Word I	9)Excel III
5)Word II	10)Excel IV

Navedli bomo samo nekaj vprašanj iz posameznega področja.

Osebni računalnik

- Katere dele mora imeti multimedijsko opremljen računalnik?
- Kako s tipkovnico dobiš naslednje znake: a (tipka Caps Lock je vključena!), &, @, * (povej oba načina)?
- Naštej tehnike dela z miško!

Windows '95

- Kako obnoviš datoteko, ki si jo pomotoma izbrisal?
- V zaslonski pomoči poskusi najti temo o stanju tiskanja (o tem kako ugotoviš, ali se je tvoja datoteka že natisnila oz. kdaj bo na vrsti)!
- Datoteko VAJA1.HTML, ki se nahaja v mapi Gost na računalniku z imenom Računalnik-8 v omrežni soseščini: skopiraj na disketo s tehniko vlečenja (z miško), s tehniko vlečenja premakni v mapo *Vaje*, ki si jo ustvaril na disketi, z uporabo odložišča premakni v mapo *Moji dokumenti* na disku C:, preimenuj v Kopija Vaje 1.HTML, odpri (si oglej njeno vsebino), izbriši (kopijo, ne originala!), z diskete izbriši mapo *Vaje*.

Internet

- Odpri stran *www.pzs.si* in poišči podatke o Erjavčevi koči.
- V telefonskem imeniku Slovenije najdi številko enega od tvojih sošolcev. Na karti si oglej, kje stanuje ter sliko skopiraj na odložišče in jo prilepi v Wordu.
- Na Internetu poišči in si "zaigraj" uverturo v Figarovo svatbo.
- Oglej si včerajšnji TV dnevnik.
- Prijatelju ali sošolcu pošlji e-pošto. Če ne poznaš njegova naslova, ga poišči z enim od iskalnikov. Če še nimaš svojega e-poštnega predala, ga jo ustvari na enem od brezplačnih strežnikov.
- Prijatelju ali sošolcu pošlji SMS (kratko sporočilo na mobilni telefon).

Word

- Z upoštevanjem tipkarskih pravil sestavi prošnjo Odboru za študijske zadeve za vpis v 2. letnik zaradi zdravstvenih razlogov.
- Kako pri črkovanju zamenjati jezik (angleščina namesto slovenščine)?
- Izberi enega od odstavkov in ga: poravnaj: levo, desno, na sredino in obojestransko; napiši s: krepko, ležečo, podčrtano ter (hkrati) ležečo in krepko pisavo; preizkusi napisati z naslednjo pisavo: Times New Roman

Excel

- Na desni strani table dodaj stolpce *Število gledalcev* in *Cena vstopnice* (pri slednjem uporabi denarni slog). Izračunaj skupni zaslužek kluba (*Število gledalcev***Cena vstopnice*) in skupni zaslužek vseh klubov. Nato izračunaj še delež posameznega kluba v skupnem zaslužku; izrazi ga v odstotkih zaokroženo na 1 decimalko.
- Usredini naslov in podnaslov nad tabelo. Uokviri tabelo (zunaj dvojni rob, znotraj pa enojni), nato pa tabelo še samooblikuj.
- V COBISS-u reši naslednje naloge:

-Koliko izdaj je doživela knjiga Pot Nejca Zaplotnika. Katera je najbližja knjižnica, v kateri si jo lahko izposodiš?

-Koliko knjig, ki so izšle v letu 1999, v naslovu vsebuje niz (skupino znakov) šport in koliko isti niz kot ključno besedo?

-Katera je prva (najstarejša) knjiga avtorja s priimkom Weber je doslej izšla v slovenščini?

Naj povzamemo, kaj predpisuje učni načrt:

- poznavanje tehnologije in postopkov, ki se uporabljajo za zbiranje, shranjevanje, obdelavo in posredovanje informacij (informacijski sistemi, citiranje, izvlečki, povzetki)
- znanje osnovnih veščin uporabe informacijske tehnologije (računalnik)
- znanje iskanja virov informacij v bazah podatkov (Neva, COBISS), preko interneta
- poznavanje informacijskih virov in njihova uporaba
- znati izdelati pisno sporočilo (seminarsko nalogo) z navodili od predavatelja predmeta
- poznavanje osnov operacijskega sistema Windows
- poznavanje osnov pisanja in oblikovanja dokumentov (Word)
- poznavanje osnov dela s preglednicami (Excel)
- sposobnost uporabe elektronske pošte
- poznavanje vrst knjižnic
- poznavanje knjižnice FŠ, njenih nalog in namena, ureditve, zbirk

9.2 Kako je vsebina informacijske pismenosti skladna s predmetom

Informatika v športu

Tu bomo navedli znanja in veščine, ki jih zajema pojem informacijska pismenost in so zajete v učnem načrtu in naj bi jih študenti in študentke tudi pridobili. Iz tega pa se bomo odločili, kaj od tega bomo raziskovali v magistrski nalogi. Gre za sledeče:

- sposobnost pridobivanja informacij (sposobnost vedeti, kam iti po informacijo, kje jo dobiti)
- sposobnost pisanja
- zmožnost uporabe računalnika in uporabe različnih programskih paketov
- poznavanje organiziranosti informacij
- sposobnost uporabiti in sporočiti pridobljeno informacijo
- sposobnost dostopiti do elektronskih informacij iz mreže ter jih uporabljati
- sposobnost uporabe knjižnice
- sposobnost razbrati slike, zvoke
- izdelava bibliografskih referenc
- uporabljati informacijsko tehnologijo

10. METODOLOGIJA IN HIPOTEZE

10.1 Problem raziskave

V praktičnem delu naloge nas bo zanimala informacijska pismenost študentov in študentk 1. letnika Fakultete za šport vpisanih v študijskem letu 2002/03. Za proučevanje smo si izbrali naslednja znanja in veščine, ki jih zajema pojem informacijska pismenost:

- uporaba računalnika (za kaj in kako pogosto ga uporabljajo), od koga so se ga naučili uporabljati
- kako dobro znajo uporabljati urejevalnik besedil Word
- kako dobro znajo delati s preglednicami (Excel)
- kako dobro znajo uporabljati elektronsko pošto
- kako dobro znajo uporabljati računalniški katalog slovenskih knjižnic OPAC
- uporaba interneta (za kaj in kako pogosto)
- ali znajo najti informacijo, ki jo potrebujejo, vedo, kam gredo lahko po njo oz. kje jo lahko dobijo
- kako iščejo gradivo/informacije v knjižnici
- povprašali jih bomo, kako pogosto so obiskovali šolsko knjižnico, kako pogosto obiskujejo splošno knjižnico
- ali razumejo in obvladajo namen citiranja za iskanje literature
- povprašali jih bomo, kaj razumejo pod pojmom elektronska (digitalna) knjižnica

Dejansko ne gre za preverjanje znanja, temveč za pridobivanje mnenja študentov in študentk oz. njihovo lastno oceno o svojem lastnem znanju in veščinah uporabe prej omenjenih stvari. S prvo anketo bomo ugotavljali, kakšna sta njihovo znanje in veščine, ki ju prinesejo na fakulteto. Povprašali jih bomo, kaj pričakujejo od predmeta Informatika v športu. Z drugo anketo bomo ugotavljali, ali sta se znanje in veščine po izvedbi izboljšala, saj predpostavljamo, da izvedba tega predmeta skupaj z drugimi dejavniki vpliva na izboljšanje rezultatov. Z drugo anketo jih bomo med drugim vprašali, kaj so se pri predmetu naučili in kako jim bosta pridobljeno znanje in veščine koristila. S proučevanjem predmeta Informatika v športu želimo pokazati, da je potrebno predmet s tako vsebino prilagojeno posamezni stroki izvajati tudi na drugih fakultetah.

10.2 Cilji raziskave

Glavni namen raziskave je ugotoviti in pojasniti razlike v znanju in mnenju o predmetu Informatika v športu študentov in študentk 1. letnika pred in po koncu poslušanja predmeta. V skladu s predmetom in problemom dela so opredeljeni naslednji cilji:

- 1) Ugotoviti, ali obstaja povezanost v izboljšanju znanja uporabe informacijske tehnologije (internet, OPAC), računalniških programov (Word, Excel), elektronske pošte pred in po izvedbi predmeta Informatika v športu
- 2) Ugotoviti, ali se poveča uporaba računalnika za pisanje besedil, iskanje po internetu, za elektronsko pošto, za zabavo (igranje igrice, glasba) pred in po izvedbi predmeta Informatika v športu
- 3) Ugotoviti, ali se poveča uporaba interneta za iskanje študijske literature, za iskanje koristnih informacij (vozni redi, novice), za zabavo in prosti čas (hobiji) pred in po izvedbi predmeta Informatika v športu
- 4) Ugotoviti, ali se poveča uporaba splošne knjižnice pred in po izvedbi predmeta Informatika v športu

10.3 Delovne hipoteze

Te delovne hipoteze bomo preizkusili na osnovi podatkov pridobljenih s pomočjo vprašalnika:

Hipoteza 1:

Predpostavljamo, da na vzorcu študentov in študentk 1. letnika obstajajo statistično značilne razlike v povečanju uporabe računalnika za:

- za pisanje besedil
- za iskanje po internetu
- za elektronsko pošto
- za zabavo (igranje igrice, glasba)

pred poslušanjem predmeta Informatika v športu in po koncu poslušanja, saj predpostavljamo, da izvedba tega predmeta pripomore k izboljšanju znanja.

Hipoteza 2:

Predpostavljamo, da na vzorcu študentov in študentk 1. letnika obstajajo statistično značilne razlike v poznavanju:

- uporabe programa Word
- uporabe programa Excel
- uporabe elektronske pošte
- uporabe interneta
- uporabe računalniškega kataloga OPAC

pred poslušanjem predmeta Informatika v športu in po koncu poslušanja, saj predpostavljamo, da izvedba tega predmeta pripomore k izboljšanju znanja.

Hipoteza 3:

Predpostavljamo, da na vzorcu študentov in študentk 1. letnika obstajajo statistično značilne razlike v povečanju uporabe interneta za:

- za iskanje študijske literature
- za iskanje koristnih informacij (vozni redi, novice)
- za zabavo in prosti čas (hobiji)

pred poslušanjem predmeta Informatika v športu in po koncu poslušanja, saj predpostavljamo, da izvedba tega predmeta pripomore k izboljšanju znanja.

Hipoteza 4:

Predpostavljamo, da na vzorcu študentov in študentk 1. letnika obstajajo statistično značilne razlike v povečanju obiskovanja splošne knjižnice pred poslušanjem predmeta Informatika v športu in po koncu poslušanja, saj predpostavljamo, da izvedba tega predmeta vpliva na povečanje obiska zaradi seznanjenosti z gradivom, ki je v njej dostopno.

10.4 Metoda dela

10.4.1 Vzorec

Odgovore na vprašanja bomo iskali med študenti in študentkami 1. letnika. V prvi letnik jih je bilo vpisanih 226, od tega 144 študentov in 82 študentk. V prvo anketo je bilo zajetih 147 anketirancev od tega 90 študentov (61 %) in 57 študentk (38 %), v drugo pa 100 od tega 56 študentov (56 %) in 44 študentk (44 %). Vzorec prve ankete predstavlja 65 % celotne populacije, vzorec druge pa 44 % celotne populacije.

Število anketirancev je bilo v drugi anketi za 32 % manjše kot v prvi anketi. To lahko razložimo s tem, da so anketiranci na začetku študijskega leta bolj pogosto obiskovali predavanja kot proti koncu. Razmerje med spoloma je bilo v prvi anketi nekoliko večje kot v drugi.

10.4.2 Instrument

Anketni vprašalnik smo sestavili s pomočjo vprašalnikov, ki sta jih v svojih diplomskih nalogah uporabili M. Steinbuch in M. Bon ter na podlagi učnega načrta Informatika v športu in vsebine pojma informacijska pismenost. Prva anketa je imela 17 vprašanj, druga pa 18. Prvih 16 vprašanj je bilo enakih v obeh anketah. Anketna vprašanja so v glavnem zaprtega tipa, da bi dobili čimveč izpolnjenih odgovorov. Nekaj jih je odprtega tipa. Anketiranci so odgovarjali pisno. Vprašanja bi lahko razdelili v dva sklopa, tista, v katerih jih sprašujemo po mnenju o njihovem znanju in na tista, kjer jih sprašujemo o njihovem ravnanju.

V anketi smo ugotavljali, ali obstaja povezanost v izboljšanju znanja v uporabi računalniških programov (Word, Excel), interneta, elektronske pošte, računalniškega kataloga OPAC pred poslušanjem predmeta Informatika v športu in po koncu poslušanja. Zanimalo nas je, ali se je povečala uporaba računalnika za pisanje besedil, iskanje po internetu, za elektronsko pošto in za zabavo. Ugotavljali smo, ali se je povečala pogostost uporabe interneta za iskanje študijske literature, za iskanje informacij, za prosti čas. Preverjali smo tudi, ali se je povečal obisk splošne knjižnice po izvedbi druge ankete. Spraševali smo jih, kako iščejo potrebne informacije. Zanimalo nas je, kaj se bodo naučili pri predmetu Informatika v športu, kaj so se naučili in koristnost naučenega.

10.5 Postopek izvedbe

Raziskavo smo opravili prvič oktobra 2002 in sicer na začetku predavanj iz predmeta Informatika v športu ter po koncu predavanj v marcu 2003 in sicer na predavanju, kjer se zbere največ študentov in študentk. Izpolnjevanje je trajalo 15 minut. Odgovarjanja so se lotili zelo resno. Nekateri so pri nejasnih vprašanjih pripisali opombo.

10.6 Metode obdelave podatkov

Statistična metoda za analizo anketnega vprašalnika je osnovna opisna statistika in t-test za odvisne vzorce. Pri osnovni opisni statistiki številskih spremenljivk je izračunana aritmetična sredina in standardni odklon. S t-testom ugotavljamo razlike pri izbranih spremenljivkah pred in po poslušanju predmeta Informatika v športu v 1. letniku. Obdelava podatkov je narejena s statističnim paketom SPSS. Število anketirancev je v drugi anketi padlo iz 147 na 100 anketirancev. Program SPSS je izravnavo naredil sam in je zmanjšal numerus (N) na število 100 tudi v prvi anketi.

11. PRIKAZ REZULTATOV

11.1 Računalnik v domači / osebni lasti

Anketiranci so morali obkrožiti, ali imajo doma računalnik ali ne. Velika večina ga ima. Le 9 v prvi in 4 v drugi anketi so napisali, da računalnika nimajo doma, kar je 6 % od vseh anketiranih v prvi in 4 % v drugi anketi.

11.2 Pridobivanje izkušenj za delo z računalnikom

Anketirance smo vprašali, od koga so si pridobili največ izkušenj za delo z računalnikom (uporaba tipkovnice, miške itd.). Predvideli smo, da bodo obkrožili samo en odgovor, kar pa se ni zgodilo. Nekateri so obkrožili več odgovorov, saj so si izkušnje za delo pridobivali iz različnih virov. Tako se skupno število odgovorov ne ujema s številom anketirancev.

VIRI	ŠTEVILO OBKROŽENIH ODGOVOROV	
	1. anketa	2. anketa
starši	14	14
bratje, sestre, sorodniki	24	23
prijatelji, kolegi	79	43
učitelji, šola, krožek	34	33
knjižničarji	0	0
sami	23	16

Tabela 1: Viri pridobivanja izkušenj za delo z računalnikom

Izbirali so lahko med starši; brati in sestrami; prijatelji; učitelji, knjižničarji. Lahko pa so napisali tudi koga drugega. Rezultati tako iz prve kot druge ankete kažejo, da so si anketiranci največ izkušenj pridobili od prijateljev in kolegov. Na drugem mestu so učitelji, krožki oz. šola. Nihče ni obkrožil, da so si izkušnje pridobili od knjižničarjev, kar je zaskrbljujoče. Iz tega lahko sklepamo, da imajo knjižničarji pri učenju knjižničnih informacijskih znanj v srednji šoli še vedno nepomembno vlogo in da je učenje računalniških znanj prepuščeno učiteljem, seznanjanje s knjižnico pa knjižničarjem. Tako vsaj kaže rezultat.

11.3 Namen in pogostost uporabe računalnika

11.3.1 Pogostost uporabe računalnika za pisanje besedil

Vprašanje se je glasilo: Kako pogosto uporabljate računalnik za pisanje besedil?

Opisna statistika

Računalnik za pisanje besedil	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	147	2,72	,79
Po poslušanju	100	2,98	,75

Razlika med uporabo računalnika za pisanje besedil pred in po poslušanju (t-test)

t	df	sig. (p)
-2,209	99	,029

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: nikoli (1), včasih (2), pogosto (3) in zelo pogosto (4).

Pred poslušanjem so navedli, da včasih uporabljajo računalnik za pisanje besedil ($X=2,72$), vendar pa je rezultat blizu odgovora pogosto. Po poslušanju se je število nekoliko povečalo in se približalo tistim, ki so napisali, da računalnik pogosto uporabljajo za pisanje besedil ($X=2,98$). Razlika je statistično značilna ($df=99$; $p=0,029$) in pomembna.

11.3.2 Pogostost uporabe računalnika za iskanje po internetu

Vprašanje se je glasilo: Kako pogosto uporabljate računalnik za iskanje po internetu?

Opisna statistika

Računalnik za iskanje po internetu	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	147	2,92	,84

Po poslušanju	100	3,05	,83
---------------	------------	-------------	------------

Razlika med uporabo računalnika za iskanje po internetu pred in po poslušanju (t-test)

t	df	sig. (p)
-1,804	99	,074

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: nikoli (1), včasih (2), pogosto (3) in zelo pogosto (4).

Pred poslušanjem so navedli, da včasih uporabljajo računalnik za pisanje besedil ($X=2,92$), kar je blizu odgovora pogosto. Po poslušanju se je število nekoliko povečalo ($x=3,05$) in se približalo tistim, ki so napisali, da računalnik pogosto uporabljajo za pisanje besedil. Čeprav sta aritmetični sredini različni, ni razlik med iskanjem pred in po poslušanju predmeta. Razlika ni statistično značilna, pomembna ($df=99$; $p=0,074$). To je prvo vprašanje, kjer ni prišlo do izboljšanja rezultatov.

11.3.3 Pogostost uporabe računalnika za elektronsko pošto

Vprašanje se je glasilo: Kako pogosto uporabljate računalnik za elektronsko pošto?

Opisna statistika

Računalnik za elektronsko pošto	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	145	2,43	1,06
Po poslušanju	100	2,73	,97

Razlika med uporabo računalnika za elektronsko pošto pred in po poslušanju (t-test)

t	df	sig. (p)
-2,552	98	,012

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: nikoli (1), včasih (2), pogosto (3) in zelo pogosto (4).

Pred poslušanjem so navedli, da včasih uporabljajo računalnik za pisanje besedil ($X=2,43$). Po poslušanju se je število nekoliko povečalo ($x=2,73$). Razlika je statistično značilna ($df=98$; $p=0,012$) in pomembna.

11.3.4 Pogostost uporabe računalnika za zabavo (igranje igrice, glasba)

Vprašanje se je glasilo: Kako pogosto uporabljate računalnik za zabavo (igranje igrice, glasba)?

Opisna statistika

Računalnik za zabavo	N (numerus)	\bar{X} (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	145	2,40	,95
Po poslušanju	100	2,33	,80

Razlika med uporabo računalnika za zabavo pred in po poslušanju (t-test)

t	df	sig. (p)
-0,810	98	0,420

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: nikoli (1), včasih (2), pogosto (3) in zelo pogosto (4).

Pred poslušanjem so navedli, da včasih uporabljajo računalnik za pisanje besedil ($X=2,40$). Po poslušanju se je število teh nekoliko zmanjšalo ($x=2,33$). Razlika ni statistično značilna ($df=98$; $p=0,420$) in pomembna.

Nekateri so danim odgovorom dopisali še svoje. Ti računalnik uporabljajo za gledanje filmov, izobraževanje (slovarji), presnemavanje. Preko njega poslušajo glasbo (CD-ji in DVD-ji). Nekateri računalnik uporabljajo za grafično oblikovanje (animacije), programiranje, dodajanje slik iz digitalnega fotoaparata ter za klepet po internetu (IRC).

11.4 Znanje uporabe računalniških programov in pripomočkov

11.4.1 Obvladanje urejevalnika besedil (Word)

Vprašanje se je glasilo: Kako dobro znate uporabljati urejevalnik besedil (Word)?

Opisna statistika

Uporaba Word-a	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	146	2,99	,62
Po poslušanju	100	3,40	,55

Razlika med uporabo Word-a pred in po poslušanju (t-test)

t	df	sig. (p)
-5,137	99	,000

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: ne znam (1), slabo (2), dobro (3) in zelo dobro (4).

Pred poslušanjem so menili, da dobro obvladajo Word ($X=2,99$). Po poslušanju pa so menili, da Word obvladajo dosti bolje ($X=3,4$). Razlika je statistično značilna ($df=99$; $p=0,000$). Tako se je potrdila razlika v znanju pred in po obiskovanju predavanj. Ni bilo več takih, ki ne znajo delati z Wordom. K izboljšanju znanja je verjetno pripomoglo tudi reševanje nalog iz Worda.

11.4.2 Obvladanje dela s preglednicami (Excel)

Vprašanje se je glasilo: Kako dobro znate delati s preglednicami (Excel)?

Opisna statistika

Uporaba Excela-a	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	146	2,29	,80
Po poslušanju	100	3,09	,60

Razlika med uporabo Excela-a pred in po poslušanju (t-test)

t	df	sig. (p)
-8,128	99	,000

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: ne znam (1), slabo (2), dobro (3) in zelo dobro (4).

Pred poslušanjem so menili, da slabo obvladajo Word ($X=2,29$). Po poslušanju pa so menili, da Word obvladajo dobro ($X=3,09$). Razlika je statistično značilna ($df=99$; $p=0,000$). Tako se je potrdila razlika v znanju pred in po obiskovanju predavanj. Ni bilo več takih, ki ne znajo delati z Excelom. K izboljšanju znanja je verjetno pripomoglo tudi reševanje nalog iz Excela.

11.4.3 Obvladanje elektronske pošte

Vprašanje se je glasilo: Kako dobro znate uporabljati elektronsko pošto?

Opisna statistika

Uporaba elektronske pošte	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	147	2,78	,95
Po poslušanju	100	3,09	,83

Razlika med uporabo elektronske pošte pred in po poslušanju (t-test)

T	df	sig. (p)
-2,782	99	,006

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: ne znam (1), slabo (2), dobro (3) in zelo dobro (4).

Pred poslušanjem so menili, da slabo obvladajo elektronsko pošto, vendar pa je rezultat bližje odgovoru dobro ($X=2,78$). Po poslušanju pa so menili, da jo obvladajo še nekoliko bolj dobro ($X=3,09$). Razlika je statistično značilna ($df=99$; $p=0,006$) in pomembna. Tako se je potrdila razlika v znanju pred in po obiskovanju predavanj.

11.4.4 Obvladanje interneta

Vprašanje se je glasilo: Kako dobro znate uporabljati internet?

Opisna statistika

Uporaba interneta	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	143	2,99	,66
Po poslušanju	99	3,23	,60

Razlika med uporabo interneta pred in po poslušanju (t-test)

t	df	sig. (p)
-2,705	96	,008

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: ne znam (1), slabo (2), dobro (3) in zelo dobro (4).

Pred poslušanjem so menili, da dobro obvladajo internet ($X=2,99$). Po poslušanju pa so menili, da internet obvladajo malo bolj dobro ($X=3,23$). Razlika je statistično značilna ($df=96$; $p=0,008$) in statistično pomembna. Tako se je potrdila razlika v znanju pred in po obiskovanju predavanj.

11.4.5 Obvladanje računalniškega kataloga slovenskih knjižnic OPAC

Vprašanje se je glasilo: Kako dobro znate uporabljati računalniški katalog slovenskih knjižnic OPAC?

Opisna statistika

Uporaba OPAC-a	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	146	1,53	,76
Po poslušanju	100	2,89	,63

Razlika med uporabo OPAC-a pred in po poslušanju (t-test)

t	df	sig. (p)
-13,079	99	,000

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: ne znam (1), slabo (2), dobro (3) in zelo dobro (4).

Pred poslušanjem so menili, da ne znajo oz. da slabo uporabljajo OPAC-a, saj je rezultat nekje na meji ($X=1,53$). Po poslušanju pa so menili, da slabo obvladajo OPAC ($X=2,89$). Rezultat se je bistveno izboljšal. Razlika je statistično značilna ($df=99$; $p=0,000$) in statistično pomembna. Tako se je potrdila razlika v znanju pred in po obiskovanju predavanj. Pri tem vprašanju so bili rezultati najslabši. Tu pa je prišlo tudi do največjega napredka v znanju, čeprav ga še vedno slabo obvladajo.

11.5 Namen in pogostost uporabe interneta

11.5.1 Namen in pogostost uporabe interneta za iskanje študijske literature

Vprašanje se je glasilo: Kako pogosto uporabljate internet za iskanje študijske literature?

Opisna statistika

Internet za iskanje študijske literature	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	137	2,20	,69
Po poslušanju	95	2,43	,72

Razlika med uporabo interneta za iskanje študijske literature pred in po poslušanju (t-test)

t	df	sig. (p)
-1,503	86	,136

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: nikoli (1), včasih (2), pogosto (3) in zelo pogosto (4).

Pred poslušanjem so navedli, da včasih uporabljajo internet za iskanje študijske literature ($X=2,20$). Po poslušanju se je število nekoliko povečalo ($X=2,43$). Razlika ni statistično značilna ($df=86$; $p=0,136$). Ni se potrdilo, da obstajajo statistično značilne razlike v znanju.

11.5.2 Namen in pogostost uporabe interneta za iskanje koristnih informacij

Vprašanje se je glasilo: Kako pogosto uporabljate internet za iskanje koristnih informacij (vozni redi, novice)?

Opisna statistika

Internet za iskanje koristnih informacij	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	138	2,50	,75
Po poslušanju	96	2,66	,78

Razlika med uporabo interneta za iskanje koristnih informacij pred in po poslušanju (t-test)

t	df	sig. (p)
-1,067	88	,289

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: nikoli (1), včasih (2), pogosto (3) in zelo pogosto (4).

Pred poslušanjem so navedli, da včasih oz. pogosto uporabljajo internet za iskanje študijske literature, saj je rezultat nekje na meji ($X=2,50$). Po poslušanju se je število nekoliko povečalo ($X=2,66$). Razlika ni statistično značilna ($df=88$; $p=0,289$). Ni se potrdilo, da obstajajo statistično značilne razlike v znanju.

Za iskanje koristnih informacij (vozni redi, novice) internet uporabljajo včasih kljub temu, da se tu najde mnogo informacij. Mogoče ne vedo, kaj koristnega lahko tu dobijo.

11.5.3 Namen in pogostost uporabe interneta za zabavo in prosti čas

Vprašanje se je glasilo: Kako pogosto uporabljate internet za zabavo in prosti čas (hobiji)?

Opisna statistika

Internet za zabavo in prosti čas	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	138	2,80	,84
Po poslušanju	96	2,97	,81

**Razlika med uporabo interneta za zabavo in prosti čas pred in po poslušanju
(t-test)**

t	df	sig. (p)
-,900	88	,370

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: nikoli (1), včasih (2), pogosto (3) in zelo pogosto (4).

Pred poslušanjem so navedli, da včasih uporabljajo internet za iskanje študijske literature ($X=2,80$). Po poslušanju se je število nekoliko povečalo in se približalo odgovoru pogosto ($X=2,97$). Razlika ni statistično značilna ($df=88$; $p=0,370$). Ni se potrdilo, da obstajajo statistično značilne razlike v znanju.

Nekateri so danim odgovorom dopisali še svoje. Ti uporabljajo internet za iskanje zaposlitve, vzpostavljanje stikov z drugimi ljudmi.

11.6 Najbolj priljubljene spletne strani

INTERNETSKE STRANI	ŠTEVILO OBKROŽENIH ODGOVOROV	
	1. anketa	2. anketa
www.sp.uni-lj.si	13	24
www.matkurja.com	45	33
www.yahoo.com	55	29
www.sportkanal.com	3	5
www.mobitel.si	10	5
www.najdi.si	43	50

Tabela 2: Internetske strani

V prvi anketi 3 anketiranci niso odgovorili na vprašanje, v drugi pa so bili 4 taki. Ti anketiranci tudi niso odgovorili na vprašanje, kako pogosto in s kakšnim namenom uporabljajo internet. Nekateri so obkrožili več odgovorov, zato se skupno število odgovorov ne ujema s številom anketirancev.

Za lažje razumevanje rezultatov, bomo na kratko predstavili vsebino internetskih strani med katerimi so lahko izbirali.

Stran Fakultete za šport – na njej je predstavljena organizacija fakultete, zaposleni, študij. Od tu so povezave na koristne internetske strani s splošnimi informacijami in informacijami s področja športa. Tudi knjižnica ima svojo stran s povezavo na COBISS, baze polnih tekstov, itd. Iskalnik *Matkurja* ima strani razdeljene na tematska področja (kultura, šport, vlada, zabava). Podobno je organiziran tudi iskalnik *Yahoo*. *Sportkanal* je stran o športu, ki prinaša novice o športu, rezultate, forum (klepetalnica) za uporabnike itd. *Mobitel* je stran mobilnega operaterja. Iskalnik *Najdi* pa je organiziran podobno kot Matkurja. Najbolj priljubljena sta iskalnik Najdi in Yahoo, sledi jima ter iskalnik Matkurja.

Poleg navedenih spletnih strani so največkrat navedli naslednje strani:

- www.google.com (20 odgovorov) – ta iskalnik je tudi v slovenščini. Na strani, ki se odpre, ni menijev kot npr. Matkurja. Do njih prideš, ko v iskalno okno vpišeš, kaj iščeš.
- www.nba.com (4 odgovorov) – stran ameriške košarkarske lige NBA.
- www.obala.net (3 odgovorov)
- www.simobil.net, www.rtv slo.si, www.hotmail.com, www.siol.net (2 odgovora)

Navedli so še:

- www.msn.it – iskalnik podoben Yahoo-ju v italijanščini
- www.buy.si – stran podjetja, ki se ukvarja z rešitvami na področju interneta
- www.altavista.com – iskalnik podoben Yahoo-ju
- www.slohokej.net – vodilni slovenski hokejski portal
- www.slowwwenia.com – iskalnik podoben Matkurji
- www.hotmail.com, www.email.si – stran za pošiljanje elektronske pošte
- www.tenis.com – stran o tenisu v angleščini
- www.nogomania.com – slovenska stran o nogometu
- www.bicikel.com - slovenska stran o kolesarstvu

Iz vsebine navedenih internetnih strani lahko sklepamo, da internet uporabljajo predvsem za zabavo in zapolnitev prostega časa pa tudi za iskanje koristnih informacij. Ta rezultat se ujema z rezultati, ki smo jih dobili v prejšnjem podpoglavju, kjer smo jih spraševali, za kaj uporabljajo internet.

11.7 Informacijski viri

INFORMACIJSKI VIRI	ŠTEVILO OBKROŽENIH ODGOVOROV	
	1. anketa	2. anketa
človek	104	65
mobitel	42	38
vozni red	74	69
videokamera	26	25

Tabela 3: Informacijski viri

Le 2 anketiranci v obeh anketah nista odgovorila na to vprašanje. Nekateri so obkrožili več odgovorov, zato se skupno število odgovorov ne ujema s številom anketirancev. Rezultati kažejo, da ima večina anketirancev za informacijski vir človeka in vozni red, kar sta pravilna odgovora.

11.8 Iskanje podatkov

Tu smo preverjali, ali vedo, kje bi iskali podatke o neki osebi (telovadcu Leonu Štuklju). Na izbiro smo jim dali različne informacijske vire. Navedli smo tudi dve referenčni gradivi (slovar in enciklopedijo). Slovar smo navedli, da bi jih zmedli. Nekateri so obkrožili več odgovorov, zato se skupno število odgovorov ne ujema s številom anketirancev.

VIRI	ŠTEVILO OBKROŽENIH ODGOVOROV	
	1. anketa	2. anketa
slovar	3	3
Enciklopedija Slovenije	26	38
internet	140	91
računalniški katalog	4	11

Tabela 4: Viri za iskanje informacije

Velika večina anketirancev tako iz prve kot iz druge ankete bi iskalo te podatke na internetu, precej manj v enciklopediji. Dosti manjše število tistih, ki bi pogledali v enciklopedijo, lahko pripišemo temu, da morda ne vedo dovolj ali pa sploh ne, kakšne podatke prinaša enciklopedija. Število tistih, ki so obkrožili enciklopedijo, pa tudi računalniški katalog, se je v drugi anketi povečalo kljub manjšemu številu anketirancev v drugi anketi. Računalniški katalog je samo vir, kjer se dobi podatek o gradivu, do katerega pa je potrebno še priti. Po 3 anketiranci v vsaki anketi so obkrožili slovar. Morda so se zmotili in so mislili na leksikon.

11.9 Priprava na pisanje seminarske naloge

Anketirance smo povprašali, kje predvidevajo, da bodo imeli največ težav, ko bodo morali napisati seminar na neko temo. Tu je bilo možno obkrožiti več odgovorov. V prvi anketi na to vprašanje ni odgovorilo 5 anketirancev, v drugi pa 3 anketiranci.

TEŽAVE PRI PISANJU	ŠTEVILO OBKROŽENIH ODGOVOROV	
	1. anketa	2. anketa
iskanje informacij, ki jih potrebujem	29	16
ocena primernosti najdene informacije	80	54
urediti in uporabiti informacije, ki jih bom našel	40	20
pravilno navajanje literature, ki jo bom uporabil	25	26

Tabela 5: Težave pri pisanju

Največ anketirancev ima težave pri oceni primernosti najdene informacije ter urejanju in uporabi najdenih informacij. Iz števila odgovorov vidimo, da jim je pomembno tudi citiranje virov, ki ga profesorji zelo poudarjajo in jim zaradi tega pogosto vračajo seminarje v popravo.

11.10 Pomembnost navajanja virov (citiranje)

Pravilno navajanje uporabljenih virov je osnova pisanja pisnih del. Zato smo se odločili ugotoviti, kako to obvladajo študentje in kateri podatki se jim zdijo potrebni, da delo, ki so ga uporabili za svoje pisanje, najde še kdo za njimi. Da najhitreje najdemo nek članek iz revije, so potrebni naslednji podatki: avtor, leto izida in številka revije.

PODATKI	ŠTEVILO OBKROŽENIH ODGOVOROV	
	1. anketa	2. anketa
avtor	112	86
leto izida	100	82
založba	41	11
številka revije	123	88
kraj izida	14	8

Tabela 6: Podatki za citiranje vira

Vse tri odgovore je v prvi anketi obkrožilo 47, v drugi pa 50 anketirancev, kar je za prvo anketo glede na število anketirancev bolj slabo, za drugo pa bolje. Na to vprašanje ni odgovoril le en anketiranec (v prvi anketi). Za napačna odgovora lahko štejemo odgovor založba in kraj izida. Iz rezultatov vidimo, da je v prvi anketi »založbo« obkrožilo 41 anketirancev, v drugi pa 11 anketirancev. Odgovor »kraj izida« je v prvi anketi obkrožilo 14 anketirancev, v drugi pa 8. Nekateri anketiranci anketiranci so obkrožili samo po en odgovor. Če seštejemo napačna odgovora v prvi anketi ($41+14=55$) in drugi ($11+8=19$) in jih primerjamo s pravilnimi, vidimo da je število napačnih odgovorov v prvi anketi bilo večje od pravilnih, v drugih pa se je število napačnih odgovorov bistveno zmanjšalo.

11.11 Obiskovanje šolske knjižnice

Anketirance smo spraševali, kako pogosto so obiskovali šolsko knjižnico v srednji šoli.

POGOSTOST OBISKA	1. ANKETA	2. ANKETA
nikoli	25	10
včasih	79	58

pogosto	34	27
zelo pogosto	8	5

Tabela 7: Obisk šolske knjižnice

V obeh anketah samo en anketiranec ni odgovoril na to vprašanje. Vidimo, da je največ anketirancev šolsko knjižnico obiskovalo včasih, kar nekaj pa je takih, ki so jo obiskovali pogosto. Iz tega lahko sklepamo, da so tako spoznali, kaj lahko v knjižnici dobijo in kako je urejena. Razveseljivo je, da jih ni veliko, ki nikoli niso bili v knjižnici. Nekdo pa je napisal, da je sploh niso imeli.

11.12 Obiskovanje splošne knjižnice

V anketi nas je zanimalo tudi, ali so poleg šolske knjižnice do prihoda na fakulteto obiskovali tudi splošno knjižnico in kako pogosto. Želeli smo ugotoviti, ali se je povečalo obiskovanje splošne knjižnice od prihoda na fakulteto pa do konca predavanja iz predmeta Informatika. Predpostavljamo, da ker je v knjižnici na fakulteti premalo literature za izpite in seminarske naloge, gredo po njo tudi v splošno knjižnico, če so v njej vpisani.

Vprašanje se je glasilo: Kako pogosto obiskujete splošno knjižnico?

Opisna statistika

Obisk splošne knjižnice	N (numerus)	X (aritmetična sredina)	SD (standardna deviacija)
Pred poslušanjem	147	2,08	,68
Po poslušanju	100	2,19	,63

Razlika med uporabo splošne knjižnice pred in po poslušanju (t-test)

t	df	sig. (p)
-,872	99	,385

Študenti so odgovarjali na lestvico, ki je bila sledeča: nikoli (1), včasih (2), pogosto (3) in zelo pogosto (4).

Pred poslušanjem so navedli, da včasih uporabljajo splošno knjižnico ($X=2,08$). Po poslušanju se je število nekoliko povečalo ($X=2,19$). Razlika ni statistično značilna ($df=99$; $p=0,385$). Ni se potrdilo, da obstajajo statistično značilne razlike v znanju.

Iz rezultatov je razvidno, da se je obisk minimalno povečal in da naša predpostavka na začetku vprašanja ne drži.

11.13 Način iskanja knjižničnega gradiva

NAČIN ISKANJA GRADIVA	1. ANKETA	2. ANKETA
sam po policah	72	54
s pomočjo kataloga	16	42
s pomočjo knjižničarke	106	68
s pomočjo prijateljev	20	8
drugače	15	20

Tabela 8: Način iskanja gradiva

Spraševali smo jih, kako iščejo knjižnično gradivo. 4 odgovori so bili ponujeni vnaprej. Imeli so možnost dopisati odgovor, ki ga ni bilo med navedenimi. Pri tem vprašanju je bilo možno obkrožiti več odgovorov. Ker nismo natančno napisali vrste kataloga in ker tudi ne vemo, katerega (listkovnega) ali računalniškega so imeli oni v mislih, ko so to obkroževali, bomo posebej navedli število tistih, ki so navedli računalniški katalog COBISS, čeprav smo mnenja, da je v večini knjižnic samo še računalniški katalog. Tako so sami v prvi anketi dopisali 5-krat računalnik in 9-krat COBISS (OPAC), v drugi anketi pa 2-krat računalnik, 13-krat COBISS (OPAC) ter enkrat internet in NEVE (iskalnik zbirk FŠ). Tiste, ki so navedli COBISS, bi lahko prišteli k tistim, ki iščejo po katalogu. Velika večina išče gradivo s pomočjo knjižničarke. Rezultati kažejo, da se je v drugi anketi povečalo število tistih, ki iščejo gradivo s pomočjo kataloga.

11.14 Gradivo v knjižnici

GRADIVO	1. ANKETA	2. ANKETA
videokasete	104	70
diplomske naloge	107	96
zemljevid Ljubljane	74	53
telefonski imenik	59	29
časopis Delo	114	80

Tabela 9: Gradivo v knjižnici

Anketirance smo spraševali, katero gradivo lahko dobijo v knjižnici. Nekateri so obkrožili več odgovorov, zato se skupno število odgovorov ne ujema s številom anketirancev. V prvi anketi je nekdo je ob vprašanju napisal »kateri« (mislil, je v kateri knjižnici). Verjetno bi bilo bolje, da bi vprašali, kaj se da dobiti v točno določeni knjižnici. V drugi en anketiranec ni obkrožil nobenega danega odgovora, ampak je dopisal »časopis Adrenalin«.

Največ anketirancev pričakuje, da bodo v knjižnici dobili dnevno časopisje (Delo) in pa videokasete. Razlika v številu odgovorov med prvo in drugo anketo pri tistih, ki so obkrožili zemljevid in telefonski imenik je manjša kljub večjemu številu anketirancev v prvi anketi.

11.15 Razumevanje pojma elektronska knjižnica

Ne samo uporaba klasične knjižnice tudi uporaba elektronske knjižnice, je del informacijske pismenosti. Tako smo se odločili, da povprašamo študente in študentke, kaj oni razumejo pod pojmom elektronska (digitalna) knjižnica. Nekateri so obkrožili več odgovorov, zato se skupno število odgovorov ne ujema s številom anketirancev.

POJEM ELEKTRONSKA KNJIŽNICA	1. ANKETA	2. ANKETA
slike in fotografije	2	0
elektronske knjige in revije	13	7
internet	6	1
knjižnica, v katero ni treba vstopiti fizično	54	43
baze podatkov na računalniških mrežah	83	51

Tabela 10: Kaj je elektronska knjižnica

Največ anketirancem pomeni elektronska knjižnica baze podatkov na računalniških mrežah (53%), nekaj manj anketirancem pa to pomeni knjižnico, v katero ni treba fizično vstopiti (34%). V drugi anketi se je število tistih, ki jim elektronska knjižnica pomeni knjižnico, v katero ni treba vstopiti povečalo kljub manjšemu številu anketirancev v drugi anketi.

11.16 Pričakovanja anketirancev glede predmeta Informatika v športu

(1. anketa)

Anketirance smo vprašali, kaj pričakujejo, da se bodo naučili pri tem predmetu. Vsak anketiranec je odgovoril na to vprašanje. Nekateri odgovori so bili kratki, drugi pa so napisali več. Odgovori 147 anketirancev se ponavljajo, razlike so le v izboru izrazov ali obliki odgovorov. Odgovore lahko razdelimo v 6 sklopov:

- poznavanje delovanja in uporabe računalnika na splošno in za potrebe športa – 71 odgovorov
- uporabljanje računalniških programov (Word, Excel, Talent – računalniški program za šport) – 42 odgovorov
- iskanje informacij, delo z internetom – 17 odgovorov
- iskanje splošnih informacij in informacij s področja športa (pravih, koristnih, primeren način iskanja) – 14 odgovorov
- poznavanje in uporaba COBISS-a – 4 odgovori
- pisanje seminarske naloge (na splošno in na računalnik) – 2 odgovora

Nekateri odgovori so bili bolj skromni:

- veliko!
- ne kaj posebej novega
- čim več!
- nič novega
- ne vem
- bl mal
- upam da vsaj osnove!
- splošne stvari
- upam, da tolk, da bom ta predmet tudi naredil

Navedli bomo še nekaj zanimivih odgovorov:

- objektivno in subjektivno spoznanje o športu samem
- nastopanje pred množico (seminar)
- kako se da predstaviti seminar na power pointu
- pričakujem, da bom izpopolnil svoje znanje!
- koristne informacije
- povezati šport in računalnik
- stvari, ki jih bom kasneje v življenju bolj malo rabil
- kako se naredi diplomska naloga
- izboljša znanje, nekaj novih znanj
- bolj malo praktičnih stvari, več ali manj samo teorijo, ki pa nam bo prišla prav samo takrat, ko se bomo začeli ukvarjati praktično z računalnikom

Iz navedenih odgovorov je razvidno, da anketiranci pričakujejo, da se bodo naučili oz. spoznali tisto, česar še ne znajo dobro ali pa obvladajo slabše, kar je razvidno tudi iz rezultatov dobljenih na vprašanja, kjer smo jih spraševali:

- kako dobro znajo uporabljati urejevalnik besedil Word, delo s preglednicami (Excel), elektronsko pošto, internet in računalniški katalog slovenskih knjižnic (COBISS/OPAC) – poglavje 12.4
- za kaj in kako pogosto uporabljajo računalnik – poglavje 12.3
- za kaj in kako pogosto uporabljajo internet – poglavje 12.5
- kje imajo največ težav pri pisanju seminarske naloge – poglavje 12.9

11.17 Znanje in veščine pridobljene pri predmetu Informatika v športu in predstavitvi knjižnice Fakultete za šport (2. anketa)

Anketirance smo vprašali, kaj je bila najpomembnejša stvar, ki so se jo naučili pri predmetu Informatika v športu in pri predstavitvi knjižnice Fakultete za šport. Tu so bili odgovori bolj kratki. Dva od 100 anketiranih nista odgovorila na to vprašanje. Največ jih je napisalo, da je bilo to iskanje po COBISS-u (54 odgovorov), kar je razveseljivo glede na slab rezultat v prvi anketi, kjer smo jih spraševali, kako dobro ga obvladajo. Veliko se jih je naučilo uporabljati Excel (25 odgovorov), iskati po iskalniku NEVA / EVA (18 odgovorov), delati z Wordom (15 odgovorov), iskati vire (13 odgovorov) ter uporabljati računalnik in iskati z njim (10 odgovorov). Ostali so napisali, da so se naučili sledeče:

- katere vrste informiranja poznamo, splošno znanje o informacijah in hiter dostop do njih
- kaj je to biblioteka
- dopolnjevanje splošnega znanja
- seznanil sem se z gradivom, ki mi je na voljo
- uporaba informatike, uporabnost predmeta v praksi

Dva anketiranca sta napisala, da sta se naučila žal bolj malo oz. nič, eden pa da ni hodil na predavanja.

11.18 Koristnost znanja in izkušenj pridobljenih pri predmetu Informatika v športu (2. anketa)

Anketirance smo spraševali, ali jim bosta znanje in izkušnje pridobljene v okviru predmeta Informatika v športu koristila in kje mislijo, da bo to. Odgovorili so, da jim bosta pridobljeno znanje in izkušnje najbolj koristila pri:

- izdelavi diplomskih, seminarskih nalogah in drugih poročil (27 odgovorov)
- iskanju literature, informacij (16 odgovorov)
- urejanju podatkov in delanju preglednic (11 odgovorov)
- študiju (9 odgovorov)
- v knjižnici (3 odgovori) – niso podrobneje napisali, kaj so s tem mislili. Verjetno so mislili pri njeni uporabi.
- navajanju virov (3 odgovori).

Zanimivi so tudi naslednji odgovori:

- v vsakdanjem življenju (9 odgovorov)
- da – 6 (odgovorov)
- seveda, znanje koristi
- za osebno uporabo in za posredovanje znanja svojim prijateljem (2 odgovora)
- predvsem v poznavanju interneta (2 odgovora)
- zelo mi bo koristilo, na področju moje osebne razgledanosti
- nekoliko COBISS, drugače pa ne veliko

Nekateri so napisali, da jim znanje ne bo koristilo.

12. UGOTOVITVE

Informacijsko opismenjevanje je proces, ki se v bistvu nikoli ne konča, saj se mora posameznik prilagajati razvoju informacijske družbe, če želi biti učinkovit in uspešen v njej. Informacijsko opismenjevanje zajema poznavanje informacijske tehnologije, njeno razumevanje in uporabo ter pridobivanje, razumevanje in uporabo informacij. Skratka gre za zbirko različnih vrst pismenosti (pisanje, branje, računalniška pismenost, itd.) potrebnih za delo z različnimi vrstami informacij in tehnologijami.

Namen magistrske naloge je bil predstaviti program informacijskega opismenjevanja, ki se izvaja na Fakulteti za šport v okviru predmeta Informatika v športu in sicer v prvem letniku. Navedli smo različne definicije informacijske pismenosti ter druge vrste pismenosti, ki se pojavljajo v povezavi z informacijsko pismenostjo. Predstavili smo tudi nekatere programe učenja informacijske pismenosti.

V okviru predmeta Informatika v športu se študentje seznanijo z osnovami informatike, informacijskimi sistemi, računalnikom ter drugo informacijsko tehnologijo in informacijskimi viri. Spoznajo pa tudi knjižnice in njihovo delovanje. V praktičnem delu se seznanjajo z osnovami Windowsa, Wordom, Excelom in iskanjem informacij po podatkovnih zbirkah (Neva, Cobiss). Narediti pa morajo tudi seminarsko nalogo.

Ugotavljali smo informacijsko pismenost študentov in študentk 1. letnika Fakultete za šport vpisanih v študijskem letu 2002/03 in vpliv izvedbe predmeta Informatika v športu na izboljšanje njihovega znanja in veščin, ki so zajeta pod pojmom informacijska pismenost. Opredelitev problema raziskave je izhajala iz vsakdanjega opazovanja in stikov z uporabniki knjižnice pri delu na izposoji. Sledilo je iskanje literature o pismenostih, informacijski pismenosti nato njen študij. Po pregledu učnega načrta Informatika v športu je sledilo oblikovanje anketnega vprašalnika. Vprašalnika smo oblikovali na podlagi vprašalnikov, ki so raziskovali podobno temo in s pomočjo nasvetov mentorice. Nato je sledila prva anketa, ki je bila izvedena na začetku predavanj iz predmeta Informatika v športu, druga pa po koncu predavanj.

Sledila bo predstavitev spoznanj iz ankete. Vse postavljene hipoteze se niso potrdile.

12.1 Računalnik v domači lasti in pridobivanje izkušenj za delo z njim

Anketirance smo spraševali, ali imajo doma računalnik. Če imajo računalnik doma, imajo več možnosti za delo in spoznavanje z njim (tako s programsko kot strojno opremo), kot če so vezani na njegovo uporabo drugje (pri drugi osebi, v knjižnici, službi ali drugje). Tam so ponavadi omejeni s časom, pa tudi vsega ni dovoljeno delati. Na primer: v nekaterih knjižnicah so računalniki samo za iskanje po Cobiss-u, uporaba disket ni dovoljena itd. Tako vseh stvari, ki jih nudi računalnik, ne morejo delati in se jih učiti. Le 6 % od 147 anketirancev v prvi in 4 % od 100 v drugi anketi računalnika nima doma. T-test tu ni bil smiseln, ker je delež tistih, ki nimajo doma računalnika majhen.

Zanimalo nas je, ali so si pridobili izkušnje za delo z računalnikom v formalnem ali neformalnem izobraževanju. Pridobivanje izkušenj je povezano s krajem, kjer so v stiku z računalnikom oz. ga uporabljajo. Pričakovali smo, da si največ izkušenj pridobijo od tistih, s katerimi živijo skupaj (staršev, bratov), vendar pa so si največ izkušenj pridobili od prijateljev in kolegov. Zanimivo bi jih bilo vprašati, česa jih le ti naučijo. Iz tega pa bi lahko tudi ugotovili, za kaj uporabljajo računalnik. Kar nekaj pa jih je navedlo učitelje. Tega vprašanja nismo preverjali s t-testom, ker na to predavanja ne vplivajo.

12.2 Namen in pogostost uporabe računalnika

Namen in pogostost uporabe računalnika sta odvisna od tega, ali imajo računalnik doma in kaj lahko z njim delajo oz. kaj jim ponuja. Gotovo so že v gimnaziji računalnik pogosto uporabljali za pisanje številnih seminarskih nalog in ga bodo še bolj pogosto pri študiju. Skoraj gotovo pa ga več in bolj pogosto kot za pisanje besedil uporabljajo za iskanje po internetu kot obliki zapolnitve prostega časa, za iskanje raznih informacij, med drugim pa tudi za pošiljanje elektronske pošte, saj ima že veliko posameznikov svoj elektronski naslov. Glede na to, da gre za populacijo študentov, bi sklepali, da za zabavo (igranje igrice) ne uporabljajo računalnika pogosto in da se zabavajo drugače.

Preverjali smo hipotezo, da na vzorcu študentov in študentk 1. letnika obstajajo statistično značilne razlike v povečanju uporabe računalnika za:

- za pisanje besedil
- za iskanje po internetu
- za elektronsko pošto
- za zabavo (igranje igrlic, glasba)

pred poslušanjem predmeta Informatika v športu in po koncu poslušanja, saj predpostavljamo, da izvedba tega predmeta pripomore k izboljšanju znanja in pogostosti uporabe računalnika v prej navedenem. Izboljšanje rezultatov predvidevamo tudi zato, ker imajo anketiranci na izpitu pri praktičnem delu vaje iz Worda in interneta.

Ugotavljanje razlik v povečanju uporabe računalnika za zabavo ni bilo smiselno, ker vsebina predmeta ne vsebuje seznanjanja z uporabo računalnika za igranje igrlic in drugo zabavo. Tudi rezultati so pokazali, da razlika ni statistično značilna. Rezultat se je še zmanjšal, kar kaže aritmetična sredina (pred poslušanjem = 2,40, po poslušanju = 2,33).

Rezultati so v skladu s prej navedenimi našimi pričakovanji. Rezultati tako v prvi kot drugi anketi so pokazali, da anketiranci najbolj pogosto računalnik uporabljajo za iskanje po internetu, nato pa za pisanje besedil, elektronsko pošto in zabavo. Pri uporabi računalnika za iskanje po internetu razlika ni bila statistično značilna, čeprav je aritmetična sredina po poslušanju bila boljša kot pred poslušanjem. Ta del hipoteze tako ni potrjen. Iz tega sledi, da izvedba predmeta nima vpliva na to, čeprav se pri predmetu seznanijo tudi z internetom in imajo praktične vaje tudi iz tega.

12.3 Znanje uporabe računalniških programov in pripomočkov

Anketiranci so morali oceniti, kako dobro obvladajo urejevalnik besedil Word, delo s preglednicami (Excel), elektronsko pošto, internet in računalniški katalog slovenskih knjižnic (COBISS/OPAC). Word, Excel in elektronsko pošto uporablja veliko ljudi. Temu smo pa dodali še OPAC. Na podlagi slabih rezultatov o njegovem poznavanju in uporabi med srednješolci, ki sta jih dobili iz anket Bonova (1999) in Steinbuchova (1998), nas je zanimalo, kako pa je s tem pri študentih. Poznavanje in njegovo uporabo bi se morali naučiti že v gimnaziji v okviru

predmeta Knjižnična informacijska znanja, saj je eden izmed ciljev tega predmeta poznavanje katalogov in njihova samostojna uporaba. Vendar pa smo predpostavili, da kljub temu, študentje ne vedo ali pa bolj slabo, kaj je OPAC in ga tudi ne znajo, ker ga še niso nikoli uporabljali ali bolj redko.

Pričakovali smo, da Word obvladajo dobro, saj so morali do prihoda na fakulteto napisati kar nekaj seminarskih nalog. Predvidevali smo, da tudi internet dobro obvladajo, saj ga verjetno kar dosti uporabljajo v prostem času. Z Excelom verjetno ne delajo pogosto, tako da smo predvidevali, da to slabo obvladajo. Predpostavljamo, da bo po izvedbi predmeta Informatika v športu prišlo do bistvenega izboljšanja rezultatov, saj sta v seznamu izpitnih vprašanj tako vprašanje o COBISS-u (Kaj je COBISS, kaj vam nudi?) kot internetu (Kaj menite o internetu kot informacijskem viru? Katere servise interneta uporabljate pri iskanju informacij s področja športa, ki vas zanima?), v praktičnem delu izpita pa morajo rešiti naloge iz Worda, Excela, interneta in iskati po OPAC-u.

Preverjali smo hipotezo, da na vzorcu študentov in študentk 1. letnika obstajajo statistično značilne razlike v poznavanju:

- uporabe programa Word
- uporabe programa Excel
- uporabe elektronske pošte
- uporabe interneta
- uporabe računalniškega kataloga OPAC

pred poslušanjem predmeta Informatika v športu in po koncu poslušanja, saj predpostavljamo, da izvedba tega predmeta pripomore k izboljšanju znanja.

Rezultati so se v vsem navedenem izboljšali. Potrdili so naša predvidevanja, da anketiranci dobro obvladajo urejevalnik besedil Word. Izvedba predmeta je precej izboljšala rezultate pri obvladanju Excela, kar kaže aritmetična sredina (pred poslušanjem = 2,29, po poslušanju = 3,09). Elektronsko pošto anketiranci dobro obvladajo. Naša predvidevanja, da anketiranci dobro obvladajo internet, so se tudi potrdila. Največji napredek v znanju je bil dosežen v obvladanju OPAC-a, kjer pa so bili tudi rezultati najslabši od vseh v celi anketi. Če povzamemo rezultate tako prve kot druge ankete, bi lahko rekli, da najbolje obvladajo Word, nato internet, enako elektronsko pošto in Excel, najslabše pa OPAC.

Če se še enkrat ustavimo pri slabem rezultatu o znanju OPAC-a. Če se z njim niso seznanili v gimnaziji, pa bi se lahko z njim v splošni knjižnici, vsaj tisti izmed njih, ki so jo kdaj obiskali. Gradivo v teh knjižnicah je namreč vneseno v OPAC, za razliko od šolskih knjižnic, kjer povsod gradivo niso vnašali vanj.

12.4 Namen in pogostost uporabe interneta

V prejšnjih vprašanjih smo anketirance spraševali, kako pogosto uporabljajo računalnik za iskanje po internetu in kako dobro znajo uporabljati internet. Tu pa smo želeli ugotoviti, v kakšen namen ga uporabljajo in kako pogosto. Dali smo jim 3 možnosti: uporaba interneta za iskanje študijske literature, koristnih informacij in zabavo oz. prosti čas. Predvidevali smo, da ga najpogosteje uporabljajo za zabavo in prosti čas in da so manj seznanjeni s tem, da lahko dobijo tu tudi študijsko literaturo in vsakodnevne koristne informacije.

Preverjali smo hipotezo, da na vzorcu študentov in študentk 1. letnika obstajajo statistično značilne razlike v povečanju uporabe interneta za:

- za iskanje študijske literature
- za iskanje koristnih informacij (vozni redi, novice)
- za zabavo in prosti čas (hobiji)

pred poslušanjem predmeta Informatika v športu in po koncu poslušanja, saj predpostavljamo, da izvedba tega predmeta pripomore k povečanju uporabe interneta za iskanje študijske literature in koristnih informacij, saj se seznanijo s tem, kako priti tudi do teh informacij, pa tudi izpitna vprašanja na praktičnem delu so usmerjena v to. Navajamo dva primera takih vprašanj: V Telefonskem imeniku Slovenije najdi številko svojega sošolca ali pa odpri stran Planinske zveze in poišči podatke o Erjavčevi koči.

Anketiranci internet najbolj pogosto uporabljajo za zabavo in prosti čas, nato pa za iskanje koristnih informacij in nazadnje za iskanje študijske literature. Vse od naštetega pa uporabljajo le včasih. Verjetno si prosti čas zapolnijo s čim drugim. Nobena hipoteza se ni potrdila kljub temu, da se aritmetični sredini prve in druge ankete razlikujeta. Iz tega sledi, da izvedba predmeta Informatika ne vpliva na povečanje uporabe interneta. Na uporabo interneta za prosti čas in zabavo kažejo tudi spletne strani, ki so med anketiranci najbolj popularne (iskalnik Najdi, Yahoo in Matkurja). Morda bi morali med te strani dodati tudi kakšno spletno stran,

ki prinaša študijsko literaturo s področja športa. Med stranmi, ki so jih sami navedli, je nekaj tudi takih, ki omogočajo pošiljanje elektronske pošte.

Pokazalo se je, da največ iščejo po iskalnikih, ki prinašajo informacije z različnih področij. Glede na majhno število tistih, ki so obkrožili domačo stran Fakultete za šport (tudi knjižnice), bi bilo dobro da bi jim jo predstavili v okviru predmeta. Na spletni strani knjižnice lahko uporabniki dobijo splošne podatke o knjižnici, povezave do gradiva knjižnice in podatkovnih zbirk, direktne povezave do elektronskih revij, ki jih ima knjižnica v tiskani obliki itd. S spletno stranjo knjižnice bi bilo treba seznaniti tudi študente višjih letnikov in profesorje.

12.5 Iskanje in uporaba informacij

Za uspešno iskanje informacij je potrebno tudi dobro poznavanje informacijskih virov. Poznavanje informacijskih virov je zelo pomembno tako pri študiju kot v vsakodnevnem življenju. S tem vprašanjem so želeli ugotoviti, kaj so za njih informacijski viri. Z nekaterimi odgovori smo jih poskušali zmesi (videokamera, mobitel). Informacijska vira sta dva (vozni red, človek), lahko bi pa rekli, da je to tudi mobitel, kjer lahko dobimo kar nekaj informacij. Zanimivo je, da izmed informacijskih virov izstopa človek. Iz tega lahko sklepamo, da si največ informacij in verjetno tudi dokaj koristnih pridobijo v stikih z drugimi ljudmi. Presenetilo nas je le to, da je bilo kar veliko tistih, ki so odgovorili, da sta informacijska vira tudi videokamera in mobitel.

To njihovo poznavanje informacijskih virov pa smo konkretnije preverjali z vprašanjem, kjer smo jih spraševali, kje bi iskali biografske podatke o osebi. S tem vprašanjem smo preverjali tudi, ali vedo, da za določene vrste informacij obstajajo specializirani viri npr. slovar (besedišče nekega jezika), enciklopedije (kratek opis stvari iz različnih področij). Najti biografske podatke o posamezniku je tudi eden izmed ciljev, ki naj bi ga osvojili v gimnaziji v okviru Knjižnično informacijskih znanj, spoznali pa naj bi se tudi z enciklopedijami in ostalim referenčnim gradivom in njihovo funkcijo. Internet je vir, kjer bi iskali tudi biografske podatke, kar ni presenetljivo, če to povežemo z rezultati iz odgovorov o internetu, kjer so odgovorili, kako internet pogosto in dobro obvladajo ter v kakšen namen. V primerjavi z drugo anketo pa se je povečalo število tistih, ki bi iskali biografske podatke v Enciklopediji Slovenije.

12.6 Pisanje seminarske naloge

Sama priprava na pisanje seminarske naloge je zelo pomembna. Pomembno je, da poznamo njene faze, ker kasneje porabimo manj časa za sestavljanje seminarske naloge, ki je lahko tako bolj uspešno. Na podlagi dela v izposoji in opazovanja študentov pri iskanju informacij, smo s tem vprašanjem poskušali preveriti, ali drži, da imajo uporabniki največ težav ob pisanju seminarske naloge pri iskanju informacij na neko temo in pri navajanju literature. Pogosto se zgodi, da ob bolj zahtevnih naslovih seminarskih nalog, ki jim niso jasni, prosijo za pomoč pri iskanju literature, ker ne vedo, kje naj se lotijo iskanja. Pogost vzrok za vračanje seminarskih nalog s strani profesorjev pa je tudi nepravilno navajanje uporabljene literature.

Izkazalo pa se je drugače. Največ težav jim dela ocena primernosti najdenih informacij.

12.7 Pomembnost navajanja virov (citiranje)

Iz prakse opazamo, da uporabniki informacijskih virov ob njihovi uporabi ne pomislijo, da si morajo natančno napisati podatke o viru, ki so ga uporabili. Tako se zgodi, da potem večkrat pridejo nazaj ponj. Zgodi pa se, da vira, ki so ga uporabili, ne najdejo več. Vse tri pravilne odgovore je v prvi anketi obkrožilo 47 anketirancev, v drugi pa 50. Za večje število pravih odgovorov bi morali bolj jasno oblikovati odgovore. Ob samem vprašanju bi morali navesti, da je možno obkrožiti več odgovorov. Tako so nekateri anketiranci obkrožili samo en odgovor, čeprav bi jih morda več pa še pravilni bi bili. Iz dela v izposoji pa lahko povemo, da anketiranci res ne vedo, katere podatke si morajo zapisati za citiranje. Pravilno navajanje virov so anketiranci dali na zadnje mesto težav, ki jih imajo pri pisanju seminarske naloge.

Spet pa se je pokazalo, da pravih citiranj ne obvladajo, čeprav je to tudi eden izmed ciljev Knjižničnih informacijskih znanj. Tu bi se morali naučiti razumeti navajanja podatkov za iskanje literature in spoznati namen citiranja.

Izboljšanje rezultatov v drugi anketi lahko pripišemo izvedbi predmeta Informatika v športu, saj so izpitna vprašanja tudi s tega področja. Naj jih navedemo:

- Kako navajamo (citiramo) literaturo, ki smo jo v svojem delu povzemali in citirali dobesedno?
- Katere bibliografske elemente mora vsebovati referenca?
- Zakaj moramo navesti, da smo uporabljali pri svojem deli misli, ugotovitve nekoga drugega?

Pravilnega navajanja pa se naučijo tudi ob pisanju seminarske naloge pri predmetu Informatika v športu.

12.8 Obiskovanje knjižnic, njihovo poznavanje in iskanje gradiva v njih

Vprašani o obiskovanju knjižnic smo jim postavili, da bi ugotovili, če so sploh kdaj bili v knjižnici. Na podlagi tega predvidevamo, da so tako spoznali, kaj jim knjižnice nudijo in kako delujejo. Iz prakse vidimo, da je kar dosti takih, ki nikoli ne pridejo v knjižnico. Predvidevamo, da poznavanje vsaj enega tipa knjižnice (vsebine in delovanja) pripomore k poznavanju ostalih tipov knjižnic in k temu, da se lažje znajdejo tudi v drugih vrstah knjižnice (med drugim tudi v fakultetni), s katerimi pridejo v stik, med drugim tudi s knjižnico na fakulteti. Spoznajo, da je tudi knjižnica z vso svojo vsebino eden izmed informacijskih virov, kjer lahko najdejo določene stvari. Vrste knjižnic in njihovo razlikovanje pa je tudi izpitno vprašanje. Splošno knjižnico naj bi vsaj enkrat obiskal vsak človek bodisi mlad ali star. Morda so med anketiranci taki, ki niso hodili v šolsko knjižnico, ampak v splošno in spoznali vsaj to. Anketirance smo spraševali, kako pogosto so obiskovali šolsko in splošno knjižnico. Preverjali smo, ali se je povečala uporaba obiskovanja splošne knjižnice pred poslušanjem predmeta Informatika v športu in po koncu poslušanja, saj smo predpostavljali, da se bo morda zaradi pomanjkanja literature za izpite in seminarske naloge v fakultetni knjižnici povečal obisk v splošnih knjižnicah. Hipoteza se ni potrdila.

Z vprašanjem, kaj lahko dobijo v knjižnici smo preverjali, ali so se anketiranci res seznanili s tem, katero gradivo in informacije lahko dobijo v njej. Z vprašanjem smo poskušali ugotoviti, kaj anketiranci mislijo, da bi v knjižnici sploh lahko dobili. V knjižnici (vsaj fakultetni) naj bi bilo na voljo tudi tisto, kar uporabniki ne bi pričakovali, da lahko tu najdejo, saj naj bi bila knjižnica informacijsko središče fakultete. Iz prakse vidimo, da študentje včasih pridejo v knjižnico po različne stvari (npr. pisalo, ravnilo) in informacije, ki jih drugje ne dobijo.

Povprašali smo jih tudi, kako iščejo gradivo v knjižnici, saj smo želeli ugotoviti, kako samostojni so pri iskanju gradiva, ki ga potrebujejo. Če pogledamo tako rezultate prve kot druge ankete vidimo, da se še vedno največ anketirancev poslužuje pomoči knjižničarke, kar je bilo pričakovano, saj je to najbolj enostavno zlasti za tiste, ki se sami ne znajdejo. Povečalo se je število tistih, ki iščejo gradivo s pomočjo kataloga. To lahko pripišemo temu, da so se seznanili z računalniškim katalogom OPAC tako teoretično kot praktično, pa tudi v fakultetni knjižnici jih navajajo na samostojno iskanje gradiva zaradi prostega pristopa gradiva. To jim bo omogočilo večjo samostojnost. Kako iščejo gradivo je verjetno odvisno od tipa knjižnice, ki ga obiskujejo, zaposlenih v njej in pa tudi njihovega znanja in tega, kako so navajeni iskati gradivo.

12.9 Pričakovanja anketirancev glede predmeta Informatika v športu

To vprašanje smo jim postavili v prvi anketi. Z njim smo želeli bolj realno kot z navedenimi vprašanji ugotoviti, kaj obvladajo in česar ne, saj je težko oceniti, kaj pomeni slabo, dobro in zelo dobro, ker ni natančno opredeljeno, kaj morajo znati, da to obvladajo slabo, dobro oz. zelo dobro. Tu naj bi pa konkretno napisali, kaj ne znajo oz. slabo obvladajo oz. katera znanja in veščine si želijo pridobiti oz. izboljšati. To je bilo edino vprašanje odprtega tipa v prvi anketi, kjer so morali anketiranci sami napisati odgovor. Ker je bilo na koncu ankete, smo se bali, da se jim ne bo dalo odgovoriti nanj, a so vsi odgovorili. Nekateri so se zelo potrudili, drugi pa so bili bolj kratki. Nekaj odgovorov je bilo zelo zanimivih. Te dobljene odgovore bomo lahko povezali z rezultati, ki smo jih dobili iz ostalih vprašanj v anketi.

Največ anketirancev je pričakovalo, da se bodo seznanili z uporabo računalnika in njegovim delovanjem ter raznimi programi. To lahko povežemo z rezultati, ki smo jih dobili z vprašanjem, kjer smo jih spraševali, kako dobro obvladajo Word, Excel in v kakšen namen in kako pogosto uporabljajo računalnik za razne stvari. Med stvarmi, ki jih lahko izpostavimo, je vsekakor računalniški katalog OPAC. Glede na težave, ki so jih najpogosteje omenjali pri pisanju seminarskih nalog, bi si želeli naučiti oceniti, urediti in uporabiti informacije. Iz ankete smo videli, da internet veliko uporabljajo, a bi si ga želeli še bolj spoznati.

12.10 Znanje in veščine pridobljene pri predmetu Informatika v športu in njihova koristnost

S tem vprašanjem lahko konkretno iz dobljenih odgovorov ugotovimo, kako je izvedba predmeta Informatika v športu vplivala na informacijsko pismenost študentov in študentk in česa so se dejansko naučili. Najpomembnejša stvar, ki so se je naučili, je bil OPAC, kar je razvidno tudi iz rezultata, ki kaže na izboljšanje znanja OPAC-a med prvo in drugo anketo. Druga pomembna stvar, ki so se je naučili so računalniški programi in delo z računalnikom. Da dejansko naučeno tudi obvladajo, pa morajo tako teoretično kot praktično pokazati na samem izpitu.

Skoraj vsi anketiranci so bili mnenja, da jim bosta pridobljeno znanje in veščine koristila, če ne sedaj pa kasneje. Kdaj bo to je odvisno od tega, kakšno znanje imajo sedaj in od okolja, v katerem bodo delovali tako v zasebnem kot poklicnem življenju. Svoje znanje in izkušnje pa bodo morali prilagajati potrebam informacijske družbe. Največ jih je odgovorilo, da jim bo pridobljeno koristilo pri izdelavi seminarskih nalog in diplomske naloge. Pridobljeno znanje pa bodo sproti obnavljali do konca študija in še kasneje.

Iz dobljenih rezultatov v obeh anketah sledi, da imajo študenti in študentke, ko pridejo na fakulteto v glavnem kar nekaj znanja, ki pa je nekje med slabim in dobrim. Menijo, da imajo zlasti dobro znanje Worda in interneta, manj pa Excela. Znanje o računalniku so si v glavnem pridobili od prijateljev. Internet uporabljajo zlasti za zabavo in prosti čas. Največ težav imajo z oceno primernosti najdenih informacij in njihovo uporabo. Tako splošno kot šolsko knjižnico so včasih obiskali. Po poslušanju predmeta Informatika v športu menijo, da se je njihovo znanje Worda, Excela in interneta izboljšalo, povečala pa se je tudi uporaba vsega tega naštetega. Pridobili so si tudi novo znanje in veščine (npr. poznavanje uporabe OPAC-a). Izboljšalo se je tudi njihovo znanje o navajanju uporabljene literature. Iz odgovorov anketirancev je videti, da je predmet Informatika v športu s svojo vsebino pri večini izpolnil njihova pričakovanja, saj so si pridobili znanje, ki so ga pričakovali, da ga bodo. Iz odgovorov pa je tudi jasno, da jim bo pridobljeno znanje koristilo. Pri študentih in študentkah Fakultete za šport pa se je pokazalo, da izvedba predmeta Knjižnična informacijska znanja v gimnaziji ni bila preveč uspešna, ali pa je sploh ni bilo, saj bi morali veliko znanja in veščin po katerih smo

jih spraševali, prinesli že s seboj na fakulteto, tu pa ga dopolniti z novostmi, ki jih prinaša informacijska družba in prilagoditi strokovnemu področju.

Kakšen nauk za informacijsko opismenjevanje izhaja iz vsega tega za knjižničarje in profesorje?

Sodelovanje med obojimi pri oblikovanju programa je nujno, saj lahko oba združita svoje izkušnje, ideje, poglede in znanje in pripomoreta h kakovostni izvedbi.

Knjižničarji na fakulteti naj bi se zgledovali po programu, ki se izvaja na Fakulteti za šport. Program je vsebinsko dobro zasnovan tako njegov teoretičen kot praktičen del. Prinaša tudi znanja in veščine s področja bibliotekarstva, katerih del imajo tudi bibliotekarji na strokovnem izpitu iz bibliotekarstva. Dobro je, da vse naučeno znanje preizkusijo tudi sami v praksi. Samo izvedbo teoretičnega in praktičnega dela v praksi nismo preverjali, kar tudi ni bil naš namen. Kljub temu pa lahko na podlagi rezultatov o izboljšanju znanja sklepamo, da je izvedba uspešna. Program je potrebno vsako leto preveriti in ga dopolniti z morebitnimi novimi, uporabnimi znanji. Dobro bi bilo izvesti še kakšno anketo, da bi tudi profesorji sami dobili povratno informacijo od študentov in na podlagi njihovih sugestij program izboljšali.

13. POVZETEK

V nalogi smo najprej predstavili različne vrste pismenosti povezane z informacijsko pismenostjo. Sledila je predstavitev pojma informacijska pismenost. Podali smo pregled definicij informacijske pismenosti, ki se pojavljajo v tuji literaturi in predstavili definicije, ki jih navajajo slovenski avtorji, ki so pisali o tej temi. Definirali smo sestavine informacijske pismenosti. Ob tem smo ugotovili, da so vse predstavljene vrste pismenosti potrebne za celovito informacijsko pismeno osebo. Pogledali smo si, kako je z izobraževanjem za informacijsko pismenost tako v svetu kot pri nas in sicer s poudarkom na fakultetah. Poudarili smo vlogo knjižničarjev pri učenju informacijske pismenosti. Nekaj besed smo namenili oblikovanju programov informacijske pismenosti in kaj je potrebno pri tem paziti. Na kratko smo opisali nekaj teh programov.

Nato smo opisali program informacijskega opismenjevanja na Fakulteti za šport, ki poteka v okviru predmeta Informatika v športu v 1. letniku. V raziskavi pa nas je zanimala informacijska pismenost študentov in študentk 1. letnika. Pridobivali smo mnenja anketirancev o lastnem znanju in veščinah, ki sodijo v informacijsko pismenost. Želeli smo ugotoviti, kako vpliva izvedba predmeta Informatika v športu na izboljšanje njihovega znanja in veščin, saj smo predpostavljali, da njegova izvedba vpliva na izboljšanje. To smo ugotavljali z dvema anketama. Prvo smo izvedli pred začetkom predavanj, drugo pa po koncu predavanj.

Z analizo rezultatov smo ugotovili, da ima večina anketirancev doma računalnik. Največ izkušenj za delo z računalnikom so si pridobili od prijateljev in kolegov, pa tudi učiteljev. Računalnik najbolj pogosto uporabljajo za iskanje po internetu in pisanje besedil, manj za elektronsko pošto in zabavo. Ugotovili smo, da anketiranci najboljše uporabljajo Word, nato internet, najslabše pa OPAC. Internet najbolj pogosto uporabljajo za zabavo in prosti čas, kar je razvidno iz spletnih strani, ki jih uporabljajo. Najbolj popularni so iskalniki Najdi, Yahoo in Matkurja. Internet je tudi vir, kjer bi iskali tudi biografske podatke. Največ težav pri pisanju seminarske naloge vidijo v oceni primernosti najdenih informacij in njihovi ureditvi. Pravilno navajanje virov je ena izmed stvari, ki se je izboljšala z izvedbo predmeta Informatika v športu. Najslabše obvladajo računalniški katalog OPAC, to pa se je popravilo s tem predmetom. Zanimalo nas je, kako pogosto so obiskovali

splošno in šolsko knjižnico. Obe so obiskovali le včasih. Tako vedo, kaj lahko dobijo v knjižnici. Najbolj pogosto iščejo gradivo v knjižnici s pomočjo knjižničarke ali po policah. Elektronska knjižnica jim pomeni knjižnico, v katero fizično ni potrebo vstopiti. Anketiranci so od predmeta Informatika v športu pričakovali, da se bodo naučili poznavanja delovanja in uporabe računalnika, uporabe računalniških programov, iskanja informacij, dela z internetom, poznavanja in uporabe OPAC-a. Navedli so tisto, kar se je pokazalo iz zastavljenih vprašanj, da slabo obvladajo. Najpomembnejša stvar, ki so se je naučili, je bil OPAC, potem pa Excel, iskanje po podatkovni zbirki NEVA, delo z Wordom in iskanje virov ter uporaba računalnika. Pridobljeno znanje in veščine jim bosta koristila in sicer najbolj pri pisanju nalog, iskanju informacij in literature pri študiju in uporabi knjižnice.

Spoznana iz raziskave je potrebno upoštevati pri sestavi programov informacijskega opismenjevanja. Več poudarka pri učenju in predstavitvi je potrebno dati tistim znanjem in veščinam, kjer so se pokazali bolj slabi rezultati. Vključiti je potrebno tista znanja in veščine, ki niso del programa in bi jih morali obvladati. Več poudarka bi bilo treba dati spoznavanju COBISS-a, katerega znanje je ob prihodu na fakulteto slabo. Bolj bi jim bilo potrebno predstaviti internet in kako jim lahko internet pomaga pri študiju in pisanju seminarskih nalog.

S praktičnim preverjanjem njihovega znanja in veščin pa bi dobili še več informacij, kar bi nam dejansko pokazalo, kako obvladajo različna znanja in veščine za uporabo različnih informacijskih virov in storitev. To pridobljeno znanje in veščine pa naj ne bi pozabili po opravljenem izpitu, ampak naj bi to ohranili preko celega študija in tudi naprej in tako imeli manj težav pri pisanju pisnih izdelkov (diplomske naloge).

Pokazalo se je, da je izvedba takih predmetov nujna. Na podoben način kot v tej nalogi bi bilo potrebno raziskovati informacijsko pismenost študentov in študentk tudi na drugih fakultetah. Ugotoviti bi morali, kakšno znanje imajo in kako obvladajo veščine drugi študenti. Zanimivo bi bilo vedeti, ali se znanja in veščine, ki jih pridobijo razlikujejo med fakultetami, kdo izvaja to izobraževanje in kaj študentje menijo o tem predmetu.

14. VIRI

Albert, E. (2000). *Računalnik – pripomoček za motivacijo in učenje branja*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

American Library Association. Presidential Committee on Information Literacy. *Final Report*. Chicago: ALA, 1989.

Barry, C. A. (1997). Information skills for an electronic world: training doctoral research students. *Journal of information science* 23 (3), 225-238.

Bawden, D. (2001). Information and digital literacies: a review of concepts. *Journal of Documentation* 57 (2), 218-259.

Behrens, S. J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. *College and research libraries* 55 (4) Jul, 309-322.

Bešter, M. (1996). Funkcionalna pismenost kot osnovni cilj jezikovnega pouka pri predmetu slovenski jezik. *Didakta* 5 (26/27), 59-62.

Bon, M. (1999). *Dijaki Gimnazije Poljane – uporabniki šolske knjižnice*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Bon, M. (2000a). Dijaki gimnazije Poljane - uporabniki šolske knjižnice. *Knjižnica* 44 (3), 149-167.

Bon, M. (2000b). Programi informacijskega opismenjevanja v drugih državah. *Knjižnica* 44 (1-2), 139-159.

Borgman, C. L. (2001). *From Gutenberg to the global information infrastructure: access to information in the networked world*. Cambridge: The MIT Press.

Brown, C. M. (1999). Information literacy of physical science graduate students in the information age. *College & Research Libraries* 60 (5), Sept, 426-438.

Bruce, C. S. (1997). *Seven faces of information literacy in higher education* (1997). Brisbane: Queensland University of Technology. Pridobljeno 27.2.2004 s svetovnega spleta: <http://sky.fit.qut.edu.au/~bruce/inflit/faces/faces1.php>

Clausen, H. (2000). Internet information literacy: a new demand on information professionals and library users. V *ACCESS 2000: Intellectual property vs. the right to knowledge?: proceedings of the 8th International BOBCATSS Symposium on library and information science*. (str. 63-71). Copenhagen: Royal School of Library and Information Science.

Curran, C. (1993). Information literacy and the public librarian. V *Encyclopedia of library and information science*. Vol. 51 (str. 257-266). New York: M. Dekker.

Dolgan-Petrič, M. (1999). Informacijska pismenost in načrtovanje izobraževanja v visokošolskih knjižnicah . V *Pomen in delo visokošolskih knjižnic, 1. strokovno posvetovanje visokošolskih knjižničark in knjižničarjev z mednarodno udeležbo* (str. 60-75). Ljubljana: Centralna tehniška knjižnica.

Donaldson, K. A. (2000). Library research success: designing an online tutorial to teach information literacy skills to first-year students. *The internet and higher education* 2 (4), 237-251.

Doyle, C. S. (1995). Information literacy in information society. *Emergency librarian* 22 (4) Mar / Apr. Pridobljeno 27. februar, 2004, iz <http://search.epnet.com/direct.asp?jid=EMR&db=aph>

Dupuis, E. A. (1997). The information literacy challenge: addressing the changing needs of our students through our programs. *Internet reference services quarterly* 2 (273), 93-111.

Fazter, J. B. (1987). Library literacy. *RQ* 26 (3), 313-314.

Feinberg, R. (1989). Shorting-out on long –term goals: a different perspective on bibliographic instruction for the information age. In: Mensching GE TB Mensching Pieran Press, Ann Arbor, 83-85.

Filo, B. (1993). Informacijska pismenost. V B. Rajh (Ur.), *Zbornik ob devetdesetletnici Univerzitetne knjižnice Maribor (1903-1993) in stoletnici rojstva Janka Glazerja (1893-1975)* (str. 23-37). Maribor: Univerzitetna knjižnica.

Fjällbrant, N. (1990). Why user education and how can information technology help? V 56th IFLA general conference. Booklet 2, Stockholm 18.-24. avgust (15-22).

From library skills to information literacy (1994). Colorado: California Media and Library Educators Association.

Gascon, J. (2000). Information literacy by training virtual (missing?) users. V *ACCESS 2000: Intellectual property vs. The right to knowledge?: proceedings of the 8th International BOBCATSS Symposium* (str. 173-182). Copenhagen: Royal School of Library and Information Science.

Grgič, M. (2000). Opismenjevanje in pismenost. *Sodobna pedagogika* 51 (2), 102-105.

Hayes, R.M. (1981). The core curriculum for information literacy. *Scientia Yugoslavica* 7 (3/4), 197-203.

Horton W.F. (1983). Information literacy vs. (in) computer literacy. *Bulletin of the American society for information science* 9 (4), 14-17.

Informatika v športu – podrobni učni načrt. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Pridobljeno 25.8.2002 s svetovnega spleta:

http://www.sp.uni-lj.si/ambrozic/inf_program_2001.htm

Informatika v športu – izpitna vprašanja. Ljubljana: Fakulteta za šport. Pridobljeno 25.8.2002 s svetovnega spleta:

http://www.sp.uni-lj.si/ambrozic/inf_vprasanja.htm

Information literacy competency standards for higher education. (18.8.2000).

Chicago: Association of College & Research libraries. Pridobljeno 25.10. 2003 s svetovnega spleta: <http://www.ala.org/acrl/ilcomstan.html>

Information power: nine information literacy standards for students learning. Chapter 2: Information literacy standards for student learning (15.9.1998).

American Library Association; AASL. Pridobljeno 24.10.2003 s svetovnega spleta: http://www.ala.org/aasl/ip_nine.html

Južnič, P. (2001). Informacijska pismenost kot pogoj informacijske družbe.

V *Strokovno posvetovanje Digitalna knjižnica* (str. 27-39). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Južnič, P. (2002). Informacijska pismenost in uporabniki specialnih knjižnic. V

Vloga specialnih knjižnic pri pospeševanju družbenega in gospodarskega razvoja.

Izobraževalni management v specialnih knjižnicah: zbornik referatov

(str. 136-142). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Kardoš, D. (2002). Izobraževanje uporabnikov v knjižnicah in informacijskih

centrih. V *Vloga specialnih knjižnic pri pospeševanju družbenega in*

gospodarskega razvoja. Izobraževalni management v specialnih knjižnicah:

zbornik referatov (str. 97-106). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Kavčič-Colić, A. (1999). Razvojni trendi v visokošolskih knjižnicah. *Knjižnica* 43

(4), 5-18.

Knaflič, L. (2000). Opredelitev in merjenje pismenosti odraslih. *Sodobna*

pedagogika 51 (2), 8-21.

Krajnc, A. (1993). Funkcionalna nepismenost kot posebno stanje osebnosti in razvoj subkulture. V *Drugi slovenski posvet Funkcionalna pismenost* (str. 1-13). Ljubljana : Andragoški center Republike.

Krajnc, A. (2000). Kaj poraja funkcionalno nepismenost: prva opozorila na funkcionalno nepismenost v Sloveniji. *Andragoška spoznanja* 1, 58-67.

Leckie, G. J. & Fullerton A. (1999): Information literacy in science and engineering undergraduate education : faculty attitudes and pedagogical practices. *College & Research Libraries* 60 (1) Jan, 9-29.

Malley, I. (1984). *The basics of information skills teaching*. London: C. Bingley.

McClure, C. R. (1994). Network literacy: a role for libraries. *Information technology and libraries* 13 (2), 115-125.

McCrank, L.J. (1992). Academic programs for information literacy: theory and structure. *RQ* 31 (Summer 1992), 485-497.

Naloga za preverjanje znanja. Fakulteta za šport, 1. letnik, študij. leto 1998/99. Pridobljeno 25.8.2002 s svetovnega spleta:
<http://www.sp.uni-lj.si/bojan/infVaje/index.html>

Novljan, S. (1993). Vpliv knjižnice na branje – vpliv branja na njen razvoj. *Knjižnica* 37 (3), 161-175.

Novljan, S. (1996). *Sodobne dejavnosti šolske knjižnice s posebnim ozirom na njene bibliopedagoške naloge pri izvajanju izobraževalnega programa učenja branja v osnovni šoli*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Novljan, S. (1997a). Informacijska pismenost. *Knjižničarske novice* 7 (2), 4-5.

Novljan, S. (1997b). Šolska knjižnica osnovne šole in prenova kurikuluma. V *Pouk*

branja z vidika prenove: strokovno posvetovanje Bralnega društva Slovenije 12. in 13. septembra 1996 (str. 75-83). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Novljan, S. (1998). Knjižnična vzgoja mora postati sestavni del informacijske pismenosti. *Vzgoja in izobraževanje* 29 (2), 16-20.

Novljan, S. (2000). Vključevanje knjižnic v informacijsko opismenjevanje. V *Pismenost, participacija in družba znanja* (str. 169-173). Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.

Novljan, S. (2002). Informacijska pismenost. *Knjižnica* 46 (4), 7-24.

Piciga, D. (2000). Informacijska pismenost mladih. V *Pismenost, participacija in družba znanja* (str. 67-77). Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.

Piciga, D. (2002). Temeljne razsežnosti šolske neuspešnosti v Republiki Sloveniji: sistemski in vsebinski vidiki. V K. Bergant (Ur.), *Šolska neuspešnost med otroki in mladostniki* (str. 42-47). Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Polič, N. (1999). Funkcionalna pismenost: funkcionalna pismenost – nepismenost, izobraževalni sistem, informacijska pismenost. *Šolska knjižnica* 10 (3-4), 102-107.

Rader, H. (1990). Information literacy: a revolution in the library. *RQ* 31 (Fall 1991), 25-29.

Ridgeway, T. (1990). Information literacy: an introductory reading list. *College & Research Libraries News* 51 (7), Sept, 645-648.

Savinc, K. (2002). *Dejavniki, ki vplivajo na informacijsko pismenost pri študentih*. Magistrska naloga, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Shapiro, J.J. & Huges, S.K. (1996). Information literacy as a liberal art. *Educom Review* 31 (2), March/April. Pridobljeno 19. februarja, 2003, iz <http://search.epnet.com/direct.asp?jid=EDW&db=aph>

Snavey, L. & Cooper N. (1997). The information literacy debate. *The journal of academic librarianship* 23 (1), str. 9-13.

Steinbuch, M. (1998). *Informacijska pismenost in knjižnična informacijska znanja v gimnaziji*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Steinbuch, M. (1999). Informacijska pismenost in knjižnična znanja v gimnaziji. *Knjižnica* 43 (1), 75-106.

Šuligoj, A. (1999). *Bralni interesi in navade dijakov zaključnih letnikov srednjih šol*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Tuckett, H. W. (1989). Computer literacy, information literacy and the role of the instruction librarian. V G.E. Mensching & T.B. Mensching (Ed.) *Coping with information illiteracy: bibliographic instruction for the information age*. (str. 21-31). Ann Arbor: Pieran Press

Verlič, Z. (2000). Prispevek k izboljšanju kakovosti življenja. *Šolska knjižnica* 10 (1), 19-27.

Vrtačnik, M., Sajovic, I., & Ferk, V. (2002). Informacijska in komunikacijska pismenost, ključno merilo sodobnega izobraževanja. V *Vloga specialnih knjižnic pri pospeševanju družbenega in gospodarskega razvoja. Izobraževalni management v specialnih knjižnicah: zbornik referatov* (str. 57-65). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Webber, S. & Johnston B. (2000): Conceptions of information literacy: new perspectives and implications. *Journal of information science* 26 (6), 381-397.

Wilson, M.C. (1998). To dissect a frog or design an elephant: teaching digital information literacy through the library gateway. *INSPEL: Official organ of the IFLA division of special libraries* 32 (3), 189-195.

Zurkowski, P. (1974). The information services environment: relationship and priorities (Report ED 100391). Washington: National Commission on Libraries and Information Science .

Žumer, F. (2000). Prenova šolskih knjižnic v devetletni osnovni šoli. *Šolska knjižnica* 10 (1), 4-6.

IZJAVA

Izjavljam, da je magistrsko delo v celoti moje avtorsko delo.

Andreja Grčar